

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Ігор МАГДАЛІНА

травня 2026

ПРОГРАМА «СПІВБЕСІДИ з предметів НМТ»

(для здобуття ступеня «бакалавр» за спеціальностями: С4 Психологія, D8
Право, F3 Комп'ютерні науки, K9 Правоохоронна діяльність на основі
повної загальної середньої освіти для окремих категорій осіб зі
спеціальними умовами участі у конкурсному відборі)

Програма обговорена і схвалена на
засіданні Приймальної комісії
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
протокол № 2 від 29 квітня 2026

Голова комісії зі «Співбесіди з предметів НМТ»
доктор філологічних наук, професор

Ірина ЦАРЬОВА

Програма зі «Співбесіди (НМТ)» з української мови, математики, історії України та предмет на вибір вступника для здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальностями: С4 «Психологія», D8 «Право», F3 «Комп'ютерні науки», К9 «Правоохоронна діяльність» на основі повної загальної середньої освіти для окремих категорій осіб зі спеціальними умовами участі у конкурсному відборі. 102 с.

РОЗРОБНИКИ:

Ірина ЦАРЬОВА, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовної підготовки.

Олег ЛЕВІН, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти.

Любов ТЕРЕЩЕНКО, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки.

Юлія СИНИЦІНА, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій.

Інна КОЗУБАЙ, старший викладач кафедри мовної підготовки.

Програму обговорено на засіданні
предметної екзаменаційної комісії
протокол № 1 від 27 квітня 2026

ЗМІСТ

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
2. ПРОГРАМА З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	6
3. ПРОГРАМА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	34
4. ПРОГРАМА З МАТЕМАТИКИ	60
5. ПРОГРАМА З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	73
6. ПРОГРАМА З БІОЛОГІЇ	78
7. ПРОГРАМА З ГЕОГРАФІЇ	91
8. ПРОГРАМА З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	99

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма зі «Співбесіди (НМТ)» для кандидатів на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальностями: С4 «Психологія», D8 «Право», F3 «Комп'ютерні науки», К9 «Правоохоронна діяльність» укладена відповідно до законодавства України, Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в Дніпровському державному університеті внутрішніх справ у 2025 році, «Правила прийому на навчання для здобуття вищої освіти в Дніпровському державному університеті внутрішніх справ у 2025 році».

Головна мета – установа дієсного рівня знань на здобуття освітнього рівня бакалавра за обсягом, якістю і глибиною, який є достатнім для подальшого вивчення історії держави та права України. Програма складається з пояснювальної записки; змісту вступного іспиту та списку рекомендованої літератури для підготовки до вступного випробування.

Співбесіда проводиться згідно з розкладом вступних випробувань усно. Опитування одного вступника триває 15 хвилин, а підготовка вступника – не більше 30 хвилин. Під час індивідуальної усної співбесіди вступник бере екзаменаційний білет шляхом випадкової вибірки. Члени відповідної комісії для проведення вступного випробування у формі співбесіди відмічають правильність відповіді вступника та оцінюють відповідь вступника згідно з критеріями оцінок відповіді вступника на співбесіді. Під час індивідуальної усної співбесіди не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами. У разі використання вступником під час вступного випробування сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається відповідний акт. На аркуші індивідуальної усної співбесіди такого вступника член відповідної комісії вказує причину відсторонення та час. До участі в конкурсному відборі такий вступник не допускається.

Білет індивідуальної усної співбесіди складається з чотирьох питань: одне питання з української мови, математики, історії України і предмет на вибір вступника.

Оцінка	Критерії оцінювання
190–200 балів (відмінно)	Вступник дає повну та розгорнуту відповідь на питання білета. Його відповіді свідчать про розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу закономірностей, характеризуються логічністю і послідовністю суджень. Вступник без помилок висвітлює конкретно визначені комунікативні ситуації, уміє дати чітку, логічну та послідовну характеристику певній події, предмету чи явищу, володіє необхідними навичками мовленнєвої компетенції (правильна й чітка вимова, багатий лексичний матеріал, правильні граматичні й синтаксичні конструкції)
189–141 бал (добре)	У відповідях на запитання білета допускаються деякі неточності або помилки непринципового характеру. Вступник

	намагається висловити власну думку, розуміє основні граматичні правила та вміє пояснити їх застосування на практиці, володіє правилами мовленнєвої компетенції (правильна й чітка вимова, багатий лексичний матеріал, правильні граматичні й синтаксичні конструкції)
140–100 балів (задовільно)	Відповіді на запитання білета мають фрагментарний характер, знання відтворюються на рівні запам'ятовування. Вступник поверхово володіє вмінням розмірковувати, його відповіді супроводжуються другорядними міркуваннями, які інколи безпосередньо не стосуються змісту запитання
99–0 балів (незадовільно)	Вступник не усвідомлює змісту запитання білета, його відповідь безпосередньо не стосується поставленого запитання. Зовсім не сформоване вміння міркувати, не розуміє основні граматичні правила, не може дати визначення основних мовних явищ, частково володіє навичками мовленнєвої компетенції, його знання загалом мають несистемний характер

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Метою співбесіди з історії України є виявлення рівня сформованості історичної компетентності вступника, визначення відповідності навчальних досягнень абітурієнта освітньому стандарту.

Вона передбачає перевірку сформованих у кандидатів знань та загально предметних історичних умінь:

- визначати хронологічні межі соціально-економічних і політичних подій, їх послідовність та синхронність, встановлювати хронологічну відповідність між явищами, процесами, подіями та періодами і епохами;
- локалізувати історико-географічні об'єкти та історичні факти (події, явища, процеси) на карті;
- працювати з історичними документами різного змісту, встановлювати відповідність між змістом фрагмента документа та певною епохою, визначити основні ідеї, які він висвітлює, аналізувати зміст тексту;
- визначати істотні характерні риси, етапи, складові подій, явищ і процесів минулого, характеризувати діяльність видатних історичних постатей;
- розпізнавати найвидатніші історико-культурні пам'ятки, визначати архітектурно-стильові та мистецько-стильові відмінності пам'яток різних періодів історії України, описувати їх й розкривати їхнє значення в українській історико-культурній спадщині;
- пояснювати й аналізувати історичні факти, групувати (класифікувати) їх за вказаною ознакою, визначати причини та наслідки подій і явищ, встановлювати відповідність між окремими фактами і типовими загальними явищами;
- формулювати версії та оцінки історичного руху і розвитку, визначати найважливіші зміни і значення подій, що відбувалися в житті України й людства.

Програмі надано вигляд таблиці, яка складається з двох частин. У лівій – викладено зміст історичного матеріалу, у якому виокремлено факти, дати, персоналії, поняття й терміни. Це – мінімум, з якого абітурієнти повинні мати певні знання та уявлення.

Абітурієнти мають знати визначення понять, оперувати ними, співвідносити з діяльністю певних історичних діячів, політичних сил, епохою. Зміст лівої частини може бути використаний розробниками тесту для перевірки знань і умінь. Абітурієнти мають характеризувати діяльність історичних діячів, оцінювати вплив на хід історичних подій, уміти розпізнати

їх за портретними рисами (автентичними пам'ятками – фотографіями).

Невід'ємним складником програми з історії України є перелік пам'яток архітектури та образотворчого мистецтва, обов'язкових для розпізнавання абітурієнтами.

1. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVI СТ.)

<p>Факти: Люблінська унія та її вплив на українські землі. Зміни в соціальній структурі українського суспільства. Виникнення Запорізької Січі. Повстання 1590-х років (К.Косинського та С. Наливайка). Братський рух. Утворення греко-католицької церкви. Розвиток культури й освіти.</p> <p>Дати: 1556-1561 р. – створення Пересопницького Євангелія; 1556 р. – заснування князем Д. Вишневецьким на о. Малій Хортиці першої Січі; 1569 р. – Люблінська унія. Утворення Речі Посполитої; 1596 р. – Берестейська церковна унія. Утворення греко-католицької церкви.</p> <p>Персоналії: Василь-Костянтин Острозький, Дмитро Вишневецький, Іван Федоров.</p> <p>Поняття та терміни: «воєводство», «українське козацтво», «реєстрове козацтво», «Запорізька Січ», «старшина», «клейноди», «греко-католицька церква», «братство», «полемічна література».</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі територіальні зміни, що відбулися внаслідок Люблінської унії, польські воєводства на українських землях та їхні центри.</p> <p>Характеризувати соціальну структуру українського суспільства, становище різних верств населення українського суспільства XVI ст., суспільно-політичні зміни, які відбулися на українських землях внаслідок Люблінської унії, здобутки в галузі освіти культури; військово-політичну організацію козацтва; становище православної церкви, діяльність видатних діячів періоду, православних братств.</p> <p>Визначати причини та наслідки Люблінської унії, перших козацьких повстань.</p>
---	--

2. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.)

<p>Факти: Зміни в соціально-економічному житті. Відновлення церковної православної ієрархії 1620 р. Розвиток культури та освіти.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі у складі різних держав; воєводства Речі Посполитої на українських землях.</p> <p>Характеризувати соціально-</p>
---	--

Морські походи козаків. Участь українського козацтва у війнах Речі Посполитої проти Московського царства і Османської імперії. Козацькі повстання 1620-х – 1630-х рр. Ординація Війська Запорозького...»

Дати:

1618 р. – похід козаків під проводом гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного на Москву;

1621 р. – Хотинська битва;

1625 р. – Куруківська угода;

1632 р. – Пункти для заспокоєння руського народу», утворення Києво-Могилянської колегії.

1637-1638 рр. – повстання під проводом Павла Павлюка, Якова Острянина. Дмитра Гуні.

Персоналії: Петро Конашевич-Сагайдачний, Іпатій Потій, Йов Борецький, Петро Могила.

Поняття та терміни: «панщина», «фільварки», «Золотий спокій».

економічне та політичне становище в українських землях, становище православної та греко-католицької церков.

Визначати наслідки «доби героїчних походів козацтва» перших десятиліть XVII ст., козацьких повстань 1620-1630-х рр.

3. ПОЧАТОК НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПІД ПРОВОДОМ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО СЕРЕДИНИ XVII СТ.

Факти:

Національно-визвольна війна українського народу. Зміни в суспільно-політичному житті. Утворення української козацької держави – Війська Запорізького. Зовнішньополітична діяльність уряду Б. Хмельницького.

Дати:

1648 р. – Жовтоводська, Корсунська та Пилявецька битви;

1649 р. – Зборівська битва. Укладення Зборівського договору;

1651 р. – Берестецька битва. Укладення Білоцерківського договору;

1652 р. – Батозька битва;

1653 р. – Жванецька облога;

Розпізнавати на картосхемі територіальні зміни, що відбулися внаслідок Національно-визвольної війни, територію української козацької держави за Зборівським і Білоцерківським договорами, місця основних подій війни.

Характеризувати відносини Війська Запорізького з Польщею, Кримським ханством, Молдовою, Московією, Швецією, Трансільванією; умови мирних угод українців з польським урядом, українсько-московського договору 1654 р.

Визначати причини та наслідки Національно-визвольної війни, місце Гетьманщини в міжнародних відносинах тогочасної Європи.

<p>1654 р. – Переяславська рада; укладення українсько-московський договір («Березневі статті»);</p> <p>1656 р. – Віленське російсько-польське перемир'я.</p> <p>Персоналії: Богдан Хмельницький, Іван Богун, Тиміш Хмельницький.</p> <p>Поняття та терміни: «Національно-визвольна війна», «Військо Запорозьке», «Гетьманщина», «покозачення»</p>	<p>Пояснювати, у чому наслідки та значення найважливіших битв війни у розгортанні національно-визвольної боротьби.</p>
---	---

4. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ 50-Х - У 80-ТІ РР. XVII СТ.

<p>Факти: Гетьманування І. Виговського, Ю. Хмельницького Поділ Гетьманщини. Гетьманування П. Тетері, І. Брюховецького, П. Дорошенка, Д. Многогрішного, І. Самойловича. Занепад Правобережжя. Запорізька Січ у складі Гетьманщини. Адміністративно-територіальний устрій Слобідської України.</p> <p>Дати: 1658 р. – Гадяцький договір; 1659 р. – Конотопська битва; 1667 р. - Андрусівське перемир'я; 1669 р. – Корсунська угода, визнання Правобережною Гетьманщиною протекторату Османської імперії; 1681 р. – Бахчисарайський мирний договір; 1686 р. – «Вічний мир» між Московським царством і Річчю Посполитою.</p> <p>Персоналії: Іван Виговський, Петро Тетеря, Петро Дорошенко, Іван Брюховецький, Іван Сірко, Юрій Хмельницький, Дем'ян Многогрішний, Іван Самойлович.</p> <p>Поняття та терміни: «Руїна», «Великий згін»</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі території, підвладні гетьманам Лівобережної та Правобережної України; території, що перебували під контролем Московського царства, Османської імперії, Польщі.</p> <p>Характеризувати зовнішню та внутрішню політику гетьманів, зміст політичних угод того часу, що стосувалися українських земель, особливості господарського та церковного життя.</p> <p>Визначати причини та наслідки Руїни; укладення гетьманськими урядами угод з державами-сусідами, найважливіших угод між іноземними державами, що стосувалися українських земель; особливості адміністративно-політичного устрою Слобідської України та Лівобережної Гетьманщини.</p>
--	---

5. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ XVII - У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ

XVIII СТ.

<p>Факти: Гетьманування І. Мазепи. Північна війна і Україна. Повстання під проводом С. Палія (1702- 1704 рр.). гетьманування І. Скоропадського, Д. Апостола. Обмеження автономії Гетьманщини. «Правління Гетьманського уряду» (1734-1750 рр). Розвиток культури та освіти. Києво-Могилянська академія.</p> <p>Дати: 1708 р. –українсько-шведський союз, зруйнування Батурина; 1709 р. – зруйнування російськими військами Чортомлицької Січі; Полтавська битва; 1710 р. – Конституція Пилипа Орлика; 1713 р. – ліквідація козацтва на Правобережній Україні; 1734 р. – заснування Нової (Підпільненської) Січі.</p> <p>Персоналії: Іван Мазепа, Кость Гордієнко, Іван Скоропадський, Павло Полуботок, Данило Апостол, Пилип Орлик, Феофан Прокопович.</p> <p>Поняття та терміни: «Конституція», «Малоросія», «Малоросійська колегія», «козацьке бароко», «козацькі літописи».</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі, у складі різних держав; території, підвладні гетьманам Лівобережної України.</p> <p>Характеризувати внутрішню та зовнішню політику гетьманів у зазначений період, діяльність Першої Малоросійської колегії, «Правління Гетьманського уряду»; зміст Конституції Пилипа Орлика.</p> <p>Визначати причини укладення українсько-шведського союзу в роки Північної війни; наслідки Полтавської битви для українських земель.</p>
--	--

6. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТ.

<p>Факти: Гетьманування К. Розумовського. Діяльність Другої Малоросійської колегії. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Ліквідація Запорозької Січі. Ліквідація автономного устрою Гетьманщини. Гайдамацький та опришківський рухи. Зміни в політичному становищі Правобережної України та західноукраїнських земель після поділів Речі Посполитої (1772, 1773,</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі у складі різних держав; територіальні зміни, що відбулися на українських землях унаслідок поділів Речі Посполитої, російсько-турецьких воєн (1768—1774, 1787-1791 рр.), ліквідації Кримського ханства (1783), території охоплені гайдамацьким і опришківським рухами, Коліївщиною.</p> <p>Характеризувати основні напрями</p>
--	--

<p>2795 рр.). реформи Марії Терезії та Йосифа II та українські землі. Розвиток культури, науки, освіти. Дати: 1764 р. – остаточна ліквідація гетьманства; 1768 р. – Коліївщина; 1775 р. – остаточна ліквідація Запорізької Січі; 1780-1782 рр. – ліквідація особистої залежності селян в Австрійській імперії. 1783 р. – закріпачення селян Лівобережної та Слобідської України. Персоналії: Кирило Розумовський, Петро Калнишевський, Олекса Довбуш, Максим Залізняк, Григорій Сковорода, Атрем Ведель, Максим Березовський, Дмиторо Бортнянський, Іван Григорович-Барський. Поняття та терміни: «Нова (Підпільненська) Січ», «паланка», «зимівник», «Задунайська Січ», «Коліївщина».</p>	<p>політики Російської імперії щодо України, особливості гайдамацького та опришківського рухів, територіально-адміністративного устрою та господарського життя Нової (Підпільненської) Січі, політику Австрійській імперії щодо західноукраїнських земель. Визначати причини та наслідки гайдамацького та опришківського рухів, скасування гетьманства і ліквідації Запорізької Січі, поділів Речі посполитої, приєднання земель Правобережної України та Кримського ханства до Росії. Пояснювати значення Запорозької Січі й Гетьманщини в історії України.</p>
--	--

7. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVIII - У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТ.

<p>Факти: Адміністративно-територіальний поділ українських земель. Початок українського національного відродження. Кирило-Мефодіївське братство. Поширення в Україні російського та польського суспільних рухів. Початок промислового перевороту. Дати: 1798 р. – видання «Енеїди» Івана Котляревського; 1828 р. – ліквідація Задунайської Січі; грудень 1825 – січень 1826 рр. - повстання Чернігівського полку;</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської імперії, територіальні зміни, що відбулися внаслідок російсько-турецької війни 1806-1812 рр. Характеризувати політику Російської імперії щодо України, економічний розвиток і соціальні відносини, початок національного відродження, поширення на Україну російського та польського суспільних рухів, програмні засади, документи та діяльність Кирило-Мефодіївського братства.</p>
--	---

<p>1830-1831 рр. – польське визвольне повстання;</p> <p>1840 р. – перше видання «Кобзаря» Т. Шевченка</p> <p>1846-1847 рр. – діяльність Кирило-Мефодіївського братства.</p> <p>Персоналії: Йосип Гладкий, Микола Гулак, Іван Котляревський, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко, Устим Кармелюк.</p> <p>Поняття та терміни: «промисловий переворот», «нація», «національне відродження», «національна ідея», «декабристи», «масонство».</p>	<p>Визначати причини, значення національного відродження, діяльності Кирило-Мефодіївського братства.</p>
---	---

8. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ - У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

<p>Факти: Адміністративно-територіальний поділ західноукраїнських земель. Початок національного відродження. Діяльність «Руської трійці». Альманах «Русалка Дністровая». Західноукраїнські землі в європейській революції 1848-1849 рр. Діяльність Головної руської ради (1848-1851 рр). Перший досвід парламентської діяльності.</p> <p>Дати: 1816 рр. – створення освітнього товариства галицьких греко-католицьких священиків; 1833-1837 рр. – діяльність «Руської трійці»; 1848 р. – скасування панщини в Галичині; видання першої українськомовної газети «Зоря Галицька».</p> <p>Персоналії: Олександр Духнович, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Лук'ян Кобилиця.</p> <p>Поняття та терміни:</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі у складі Австрійської імперії.</p> <p>Характеризувати перебіг українського національного руху під час революції 1848-1849 рр. в Австрійській імперії; політику Австрійської імперії щодо західноукраїнських земель, її наслідки, початок національного відродження, форми соціального протесту населення.</p> <p>Визначати наслідки, значення подій 1848-1849 рр., причини та значення антикріпосницького руху в західноукраїнських землях.</p>
---	---

«будителі», «революція», «Весна народів».

9. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІНЦЯ XVIII - ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ.

Факти:

Розвиток освіти, науки, літератури, мистецтва, архітектури. «Історія русів». Галицька-руська митниця. Собор руських вчених.

Дати:

1805 р. – відкриття університету в Харкові;

1834 р. – відкриття університету в Києві;

1839 р. – ліквідація царською владою греко-католицької церкви на Правобережжі.

Персоналії: Петро Гулак-Артемівський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Михайло Максимович, Михайло Остроградський, Василь Каразін.

Поняття та терміни: «романтизм», «класицизм».

Характеризувати основні явища і процеси розвитку культури цього періоду, творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців. **Визначати** умови та особливості розвитку культури кінця XVIII - першої половини XIX ст., причини культурних зрушень у першій половині XIX ст.

10. НАДДНІПРЯНСЬКА УКРАЇНА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТ.

Факти:

Події Кримської війни 1853-1856 рр. на українських землях. Реформи 1860-1870-х рр. і процеси модернізації в Україні. Українські підприємці. Політика російського царизму щодо України. Розвиток громадського руху. Журнал «Основа». Діяльність «Південно-Західного відділу Російського географічного товариства» (1873 - 1876 рр.). Братство тарасівців.

Дати:

19 лютого 1861 рр. – царський маніфест про скасування кріпосного права в Російській імперії;

1863 рр. – Валуєвський циркуляр;

1863-1864 рр. – польське національно-визвольне повстання.

Характеризувати основний зміст реформ 1860-1870-х рр., особливості проведення реформ на українських землях, зміни в соціальному складі населення в другій половині XIX ст., процеси модернізації, національний рух на українських землях у складі Російської імперії, національну політику Росії, основні погляди і напрями діяльності громадівців.

Визначати наслідки Кримської війни для України, наслідки реформ 1860-70-х рр., Валуєвського циркуляру та Емського указу.

<p>1876 р. – Емський указ.</p> <p>Персоналії: Володимир Антонович, Михайло Драгоманов, Борис Грінченко, Павло Чубинський.</p> <p>Поняття та терміни: «Київська козаччина», «земства», «громадівський рух».</p>	
---	--

11. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ (АВСТРО-УГОРСЬКОЇ) ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

<p>Факти: Політика австрійського уряду щодо західноукраїнських земель. Розвиток кооперативного руху, трудова еміграція. Політизація національного руху та утворення перших політичних партій. Діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта».</p> <p>Дати: 1868 р. – створення у Львові товариства «Просвіта»; 1873 р. – створення у Львові Літературного товариства ім. Т. Шевченка (від 1892 р. - Наукового товариства ім. Т. Шевченка); 1890 р. – створення Русько-української радикальної партії; 1899 р. – створення Української Національно-демократичної партії та Української соціал-демократичної партії.</p> <p>Персоналії: Іван Франко, Юліан Бачинський.</p> <p>Поняття та терміни: «трудова міграція», «партія», «українофіли», «москвофіли», «народовці», «радикали», «нова ера».</p>	<p>Характеризувати особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель у другій половині ХІХ ст., зміни в соціальному складі населення, основні течії суспільно-політичного руху (москвофіли та народовці); діяльність «Просвіт» та Наукового товариства ім. Т. Шевченка, процес утворення українських політичних партій у Галичині.</p> <p>Визначати причини трудової еміграції українців, зародження кооперативного руху; особливості українського національного руху, напрями діяльності та здобутки провідних діячів західноукраїнських земель у національному русі другої половини ХІХ ст.</p>
---	---

12. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ - НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

<p>Факти:</p>	<p>Характеризувати основні культурні</p>
----------------------	---

Піднесення української культури. Розвиток освіти, науки, літератури, музичного, образотворчого, театрального мистецтва. Українські підприємці-благодійники.

Дати:

1865 р. – відкриття Новоросійського університету;

1875 р. – відкриття Чернівецького університету.

Персоналії: Сергій Васильківський, Данило Заболотний, Марія Заньковецька, Ілля Мечников, Агатангел Кримський, Леся Українка, Іван Карпенко-Карий, Марко Кропивницький, Микола Лисенко, Микола Пимоненко, Микола Садовський, Соломія Крушельницька, Дмитро Яворницький, Микола Терещенко, Богдан Ханенко.

Поняття та терміни: «меценат», «професійний театр», «реалізм», «модернізм».

явища, процеси другої половини XIX - початку XX ст., розвиток освіти, науки, літератури, образотворчого, музичного мистецтва, архітектури, процес становлення професійного театру, діяльність меценатів та їхній вплив на розвиток культури.

Визначати умови розвитку культури в другій половині XIX - на початку XX ст., творчі здобутки видатних вітчизняних науковців та митців.

13. НАДДНІПРЯНСЬКА УКРАЇНА В 1900-1914 рр.

Факти:

Утворення монополістичних об'єднань в Україні. Консолідація української нації. Створення політичних партій Наддніпрянщини. Самостійницька й автономістська течії в національному русі. Події революції 1905-1907 рр. в Україні. Діяльність українських парламентських громад в I та II Державних Думах. Діяльність «Просвіти». Посилення національного гніту в Наддніпрянській Україні в 1907-1914 рр. Земельна реформа П. Столипіна та її вплив на Україну.

Дати:

1900 р. – утворення революційної української партії РУП, першої політичної партії Наддніпрянської

Характеризувати особливості економічного та соціального розвитку Наддніпрянської України (процес монополізації, розвиток сільського господарства, процес утворення українських політичних партій, розвиток самостійницької і автономістської течій в національному русі), національно-визвольний рух України в роки російської революції 1905-1907 рр., діяльність українських парламентських громад в I та II Державних Думах Росії, проведення Столипінської аграрної реформи, особливості її запровадження в Україні.

Визначати основні тенденції політичного, соціально-економічного розвитку українських земель у складі Російської імперії на початку XX ст.,

<p>України; 1908 р. – створення Товариства українських поступовців (ТУП); 1911-1913 рр. – «справа Бейліса» Персоналії: Євген Чикаленко, Микола Міхновський, Ілля Шраг. Поняття та терміни: «монополія» хутір», «відруб», «чорносотенці», «страйк».</p>	<p>причини та наслідки посилення національного гніту в 1907-1914 рр.</p>
--	--

14. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У 1900-1914 рр.

<p>Факти: Становище промисловості та сільського господарства. Радикалізація українського політичного руху. Вплив Української греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель. Дати: 1900 р. – обрання А. Шептицького митрополитом греко-католицької церкви. 1907 р. – впровадження в Австро-Угорській імперії загального виборчого права для чоловіків. Персоналії: Андрей Шептицький, Іван Боберський, Кирило Трильовський. Поняття та терміни: «Народне віче»</p>	<p>Характеризувати економіку західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії, розвиток кооперативного руху, діяльність політичних партій, національних і спортивно-фізкультурних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт». Визначати причини активізації західноукраїнського політичного руху на початку ХХ ст., його результати, роль А. Шептицького в піднесенні національного життя.</p>
---	---

15. УКРАЇНА В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

<p>Факти: Позиції українських політичних сил Наддніпрянської України та західноукраїнських земель щодо війни. Перебіг воєнних дій на українських землях. Діяльність австрійської та російської адміністрацій у Галичині та Буковині. Українські січові стрільці (УСС).</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі військові події на території України в 1914-1917 роках, бойовий шлях Українських січових стрільців (УСС), Галицько-Буковинське генрал-губернаторство. Характеризувати територіально-політичні цілі ворогуючих держав щодо українських земель, позиції українських політичних сил щодо війни, політичне життя та соціально-</p>
--	---

<p>Дати: серпень 1914 р. – утворення Головної української ради, формування легіону Українських січових стрільців, створення Союзу визволення України. 1914 р. – Галицька битва. 1915 р. – утворення Загальної української ради; 1916 р. – Брусиловський прорив. Персоналії: Кость Левицький, Дмитро Донцов. Поняття та терміни: «світова війна», «Галицько-Буковинське генерал-губернаторство».</p>	<p>економічне становище населення в роки війни. Визначати політичні та соціально-економічні наслідки війни для українського суспільства.</p>
--	--

16. УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

<p>Факти: Револуційні події в Україні в 1917 – на початку 1918 р. Українізація армії. Еволюція поглядів політичних сил України в питанні самовизначення українців. Універсали Центральної Ради (УЦР). Відносини (УЦР) з Тимчасовим урядом та радянської Росії. Проголошення Української Народної Республіки. Війна радянської Росії з УНР. Проголошення незалежності УНР. Дати: березень 1917 р. – утворення Української Центральної Ради; квітень 1917 р. – Всеукраїнський Національний конгрес; червень 1917 р. – I Універсал УЦР; липень 1917 р. – II Універсал УЦР; листопад 1917 р. – III Універсал УЦР; 22 (9) січня 1918 р. – IV Універсал УЦР, проголошення незалежності УНР; січень 1918 р. – бій під Крутами. Персоналії: Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Сергій Єфремов.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі територію Української Народної Республіки, згідно з III Універсалом УЦР; напрямки наступу більшовиків під час першої війни УНР з радянською Росією. Характеризувати діяльність Української Центральної Ради, українських партій, політичних діячів; основні положення Універсалів УЦР, взаємовідносини УЦР з Тимчасовим урядом; боротьбу за владу в Києві в жовтні - листопаді 1917 р. Ультиматум Раднарком. Визначати причини Української революції, її характер; роль Всеукраїнських з'їздів рад у Києві та Харкові; причини та наслідки першої війни радянської Росії з УНР; здобутки і прорахунки УЦР в державотворчому процесі. Пояснювати історичне значення універсалів УЦР.</p>
---	--

<p>Поняття та терміни: «автономізація», «самостійники», «Універсали УЦР», «Генеральний секретаріат», «вільне козацтво», «Народний секретаріат».</p>	
--	--

17. УКРАЇНА В БОРОТБІ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1918 -1921 РР.)

<p>Факти: Брестський мир між УНР та державами Четверного союзу. Конституція УНР. Гетьманський переворот. Українська Держава. Утворення Західноукраїнської Народної республіки (ЗУНР). Українсько-польська війна 1918-1919 рр. Акт Злуки УНР та ЗУНР. Прихід до влади Директорії. Друга радянсько-українська війна. Окупація військами Антанти півдня України. Повстання Григор'єва. Денікінський режим в Україні. Більшовицький режим в Україні. Ухвалення Конституції УСРР 1919 р. Перший «Зимовий похід» Армії УНР. Варшавська угода між УНР та Польщею. Польсько-радянська війна на території України. Другий «Зимовий похід» Армії УНР. Холодноярська республіка (1919-1922 рр.).</p> <p>Дати: січень (лютий) 1918 р. - Брестський мирний договір між УНР та державами Четверного союзу; 29 квітня 1918 р. - державний переворот і прихід до влади П. Скоропадського; 1 листопада 1918 р. – «Листопадовий зрив» у Львові; 13 листопада 1918 р. – проголошення Західноукраїнської Народної Республіки; 14 листопада 1918 р. – утворення Директорії; 22 січня 1919 р. – проголошення</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі територію УНР за Брестським миром; територію Української Держави П. Скоропадського; хід воєнних дій на території України в 1918-1921 рр.</p> <p>Характеризувати внутрішню та зовнішню політику урядів гетьмана П. Скоропадського, Директорії, ЗУНР, УСРР, зміст Варшавської угоди між УНР та Польщею, Ризького мирного договору, культурне життя в Україні в 1918-1920 рр.</p> <p>Визначати причини гетьманського перевороту та падіння режиму гетьмана П. Скоропадського; особливості внутрішнього та зовнішнього становища УНР часів Директорії; причини та наслідки українсько-польської війни та підписання С. Петлюрою Варшавської угоди; причини поразки національно-визвольних змагань (національно-демократичної революції в Україні).</p> <p>Пояснювати історичне значення відновлення української державності на східно-та західноукраїнських землях та об'єднання українських держав (Акт злуки УНР та ЗУНР).</p>
--	--

<p>Акта злуки УНР та ЗУНР; грудень 1919 – травень 1920 рр. – Перший «Зимовий похід» Армії УНР. Персоналії: Павло Скоропадський, Євген Петрушевич, Дмитро Вітовський, Симон Петлюра, Нестор Махно, Християн Раковський. Поняття та терміни: «Директорія», «соборність», «отаманщина», «воєнний комунізм», «Чортківська офензива», «Київська катастрофа».</p>	
---	--

18. УКРАЇНЬСЬКА РСР В УМОВАХ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (1921-1928 РР.)

<p>Факти: Голод у південних губерніях УСРР. Антицерковна кампанія. Неп в УСРР. Вхідження УСРР до складу СРСР. Політика «коренізації» в УСРР («українізація»). Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Українське національне відродження 20-х рр. Дати: 1921 - 1923 рр. – голод в Україні; 1921 – утворення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ); 1922 р. – вхідження УСРР до складу СРСР; 1923 р. – початок політики «коренізації» в УСРР; 1925 р. - проголошення курсу на індустріалізацію. Персоналії: Олександр Шумський, Микола Скрипник, Микола Хвильовий, Лесь Курбас, Михайло Бойчук, Олександр Довженко, Василь Липківський. Поняття та терміни: «неп», «трест», «індустріалізація», «коренізація», «автокефальна церква».</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі зміни в адміністративно-територіальному устрої УСРР у 1921-1928 рр. Характеризувати складові непу, процес стабілізації економічного й соціального життя в Україні, національну релігійну та церковну політику в Україні, «коренізації» та її наслідки, особливості розвитку української культури. Визначати причини та наслідки вступу УСРР в СРСР; причини та особливості впровадження непу в Україні.; «коренізації», її вплив на суспільство та українську культуру.</p>
---	--

19. Утвердження тоталітарного режиму в 1929-1939 рр.

<p>Факти:</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі основні</p>
----------------------	--

<p>Форсована індустріалізація, насильницька колективізація, ідеологізація суспільного і культурного життя в Україні. Радянська модернізація в Україні. Культ особи. Масові репресії. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні – геноцид українського народу. Згортання українізації. Антицерковна кампанія.</p> <p>Дати: 1928/1929 - 1932 р. – перша п'ятирічка; 1928 р. – судовий процес у «Шахтинській справі»; 1929 р. – початок насильницької колективізації; 1929 р. – судовий процес у справі «Спілки визволення України (СВУ); 1932 – 1933 рр. – Голодомор в Україні; 1934 р. – перенесення столиці УСРР з Харкова до Києва; 1937 р. – ухвалення Конституції УРСР; 1937-1938 рр. – «Великий терор».</p> <p>Персоналії: Станіслав Косіор, Лазар Каганович, Максим Рильський, Павло Вірський, Григорій Верьовка.</p> <p>Поняття та терміни: «тоталітарний режим», «пятирічка», «форсована індустріалізація», «стаханівський рух», «колективізація», «розкуркулення», «закон про п'ять колосків», «Голодомор», «чорна дошка», «розстріляне відродження», «ГУЛАГ», «паспортна система», «соціалістичний реалізм (соцреалізм)».</p>	<p>індустріальні об'єкти, побудовані в роки перших п'ятирічок, райони, що найбільш постраждали від Голодомору.</p> <p>Характеризувати сутність політики форсованої індустріалізації та колективізації в Україні; взаємозв'язок між різними складовими економічної політики сталінського тоталітарного режиму (індустріалізація, колективізація, «культурна революція», масові репресії); зміни в соціальній структурі населення, особливості культурного життя періоду.</p> <p>Визначати причини, джерела фінансування та наслідки політики форсованої індустріалізації та колективізації, масових репресій; причини та наслідки Голодомору 1932-1933 рр.</p> <p>Пояснювати взаємозв'язок між економічними перетвореннями та структурними змінами в суспільстві, масовими репресіями.</p>
---	--

20. ЗАХІДНА УКРАЇНА(1921-1939 РР.)

<p>Факти: Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Польщі,</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини,</p>
--	---

<p>Румунії, Чехословаччини. Суспільно-політичні рухи, радикалізація політичного життя в 1930-х роках. Карпатська Україна.</p> <p>Дати: 1920 р. – підписання Бессарабського протоколу, визнання країнами Антанти входження Бессарабії до складу Румунії; 1923 р. – визнання країнами Антанти входження Східної Галичини до складу Польщі; саморозпуск уряду ЗУНР; 1925 р. – утворення Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО); 1929 р. – утворення Організації українських націоналістів (ОУН); 1930 р. – проведення польською владою політики «пацифікації». 1938 р. – надання автономії Підкарпатській Русі у складі Чехословаччини; 15 березня 1939 р. – проголошення незалежності Карпатської України.</p> <p>Персоналії: Євген Коновалець, Степан Бандера Андрій Мельник, Августин Волошин.</p> <p>Поняття та терміни: «осадництво», «пацифікація», «русинство», «Таємний університет», «політична еміграція».</p>	<p>територіальні межі Карпатської України.</p> <p>Характеризувати вплив міжнародної ситуації 1920-1930-х рр. на політику урядів Польщі, Румунії, Чехословаччини в українських землях, стан економіки, життя населення, освіти та культури, різні течії національного руху, діяльність політичних партій західноукраїнських земель у 1930-х роках.</p> <p>Визначати причини поділу українських земель між різними державами у 1920-1930-ті рр. та їх наслідки для суспільства; причини і наслідки діяльності політичних сил.</p>
--	---

21. УКРАЇНА ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939-1945 РР.)

<p>Факти: Початок Другої світової війни. Приєднання Західної України, Південної та Північної Бессарабії та Північної Буковини до складу УРСР. Напад нацистської Німеччини та її союзників на СРСР. Оборона Києва, Одеси, Севастополя. Поразки Червоної армії, Нацистський окупаційний режим. Голокост.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі українські землі, приєднані до УРСР 1939-1940-рр.; основні події, пов'язані з початком та завершенням вигнання з України нацистських загарбників та їх союзників; окупаційні зони, на які була поділена Україна; території активних дій різних течій руху Опору.</p> <p>Характеризувати суть гітлерівських планів «Барбаросса» та «Ост»,</p>
--	--

Радянський партизанський рух. Діяльність ОУН. Утворення УПА. Польсько-український конфлікт. Створення Української повної визвольної ради (УГВР). Вигнання нацистських окупантів з території України. Депортація кримських татар та інших народів Криму (травень 1944 р.). Внесок українців у визволення народів Європи від нацизму. Завершення Другої світової війни

Дати:

23 серпня 1939 р. – радянсько-німецький договір про ненапад («пакт Молотова – Ріббентропа»);

1 вересня 1939 р. – початок Другої світової війни;

17 вересня 1939 р. – вторгнення Червоної армії на територію Західної України;

червень 1940 р. – вторгнення Червоної армії на територію Бессарабії та Північної Буковини;

22 червня 1941 р. – напад Німеччини на СРСР;

30 червня 1941 р. – проголошення Акта відновлення Української Держави;

14 жовтня 1942 р. – створення Української повстанської армії (УПА);

грудень 1942 р. – початок вигнання нацистських окупантів зі всієї території України;

6 листопада 1943 р. – визволення Києва від нацистських окупантів;

січень - лютий 1944 р. – Корсунь-Шевченківська наступальна операція;

28 жовтня 1944 р. – завершення вигнання нацистських окупантів зі всієї території України;

9 травня 1945 р. – завершення Другої світової війни.

нацистського «нового порядку», Голокост, діяльність радянського партизанського та українського визвольного рухів.

Визначати наслідки радянсько-німецьких договорів 1939 р. для українських земель, політики радянізації новоприєднаних до УРСР територій, причини поразок Червоної армії у 1941-1942 рр., основні результати та наслідки війни для України й українського народу, внесок українського народу в перемогу над Німеччиною та її союзниками.

Пояснювати наслідки найважливіших воєнних подій 1941- 1944 рр. на території України, депортацію кримських татар та інших народів Криму (травень 1944 р.).

<p>Персоналії: Тарас Бульба (Боровець), Роман Шухевич, Іван Кожедуб, Олексій Берест, Кузьма Дерев'янка, Ярослав Стецько.</p> <p>Поняття та терміни: «радянська», «новий порядок», «План «Барбаросса», «мобілізація», «евакуація», «план «Ост», «Голокост», «колабораціонізм», «рух Опору», «Український штаб партизанського руху (УГШР)», «похідні групи», «Поліська Січ», «Східний вал», «випалена земля», «депортація».</p>	
---	--

22. УКРАЇНА У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (1945-НА ПОЧАТКУ 1950-Х РР.)

<p>Факти: Участь УРСР зовнішній політиці Радянського Союзу, адміністративно-територіальні зміни. Відбудова. Голод в країні 1946-1947 рр. Радянська західних областей України, боротьба ОУН і УПА. Придушення визвольного руху, Розгортання ідеологічних кампаній (боротьба з «українським /буржуазним націоналізмом», «низькопоклонством перед Заходом», «безродними космополітами» тощо). Культура і наука.</p> <p>Дати: 1945 р. – входження Закарпаття до складу УРСР; квітень 1945 р. – Україна – співзасновниця Організації об'єднаних Націй (ООН); березень 1946 р. – «саморозпуск» Української греко-католицької церкви (УГКЦ); 1946-1947 рр. – голод в Україні; квітень-липень 1947 р. – проведення польською владою операції «Вісла».</p> <p>Персоналії: Йосип Сліпий, Володимир Сосюра, Олесь Гончар.</p> <p>Поняття та терміни: «відбудова»,</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі зміни в адміністративно-територіальному устрої України.</p> <p>Характеризувати зовнішньополітичну діяльність УРСР у повоєнні роки та політику влади щодо економічного, соціально-політичного, релігійного, культурного та повсякденного життя населення, хід операції «Вісла».</p> <p>Визначати особливості та наслідки проведення операції «Вісла», розгортання ідеологічних кампаній.</p> <p>Пояснювати причини, голоду в Україні і «саморозпуску» УГКЦ.</p>
---	--

«операція «Вісла», «ждановщина»,
«лисенківщина», «холодна війна».

23. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ (1953 -1964 РР.)

Факти:

Лібералізація суспільно-політичного життя УРСР в середині 1950-1960-х рр.: припинення масових репресій, часткова реабілітація. Зміни адміністративно-територіального устрою УРСР. Спроби реформування управління промисловістю та сільського господарства, соціальної сфери. Виникнення руху «шістдесятників», дисидентського руху наприкінці 1950 – на початку 1960-х рр. Культура і наука.

Дати:

1953-1954 рр. – повстання політичних в'язнів в сталінських концтаборах. Ліквідація ГУЛАГу;
лютий 1954 р. – входження Кримської області до складу УРСР;
1956 р. – XX з'їзд КПРС, засудження культу особи;
1957 р. – запуск першого штучного супутника Землі, початок «космічної ери».
1959 р. – утворення Української робітничо-селянської спілки;
1961 р. – перший політ людини в Космос (Юрій Гагарін).

Персоналії:

Левко Лук'яненко, Іван Світличий, Алла Горська, Іван Дзюба, Ліна Костенко, Євген Сверстюк, Василь Симоненко.

Поняття та терміни:

«десталінізація», «культ особи», «лібералізація», «політична реабілітація», «відлига», «раднаргоспи», «шістдесятники», дисидентство», «хрущовки».

Розпізнавати на картосхемі зміни в адміністративно-територіальному устрої України.

Характеризувати сутність процесу лібералізації, спроби реформ управління економікою в середині 1950-1960-х рр., здобутки та особливості розвитку культури; сутність опозиційного руху.

Визначати наслідки процесу лібералізації, реформ для українського суспільства, причини виникнення та значення опозиційного руху.

Пояснювати причини та наслідки входження Кримської області до складу УРСР.

24. УКРАЇНА В ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ (1965-1985 РР.)

<p>Факти: Політико-ідеологічна криза радянського ладу в Україні (середина 1960 - початок 1980-х рр.). Спроби економічних реформ у другій половині 1960-х рр. Здобутки і проблеми соціальної сфери. Культура і духовне життя. Русифікація. Опозиційний рух.</p> <p>Дати: 1965 р. – реформи в сільському господарстві та промисловості («косигінська реформа»); перша хвиля арештів дисидентів; 1972 р. – зміна політичного керівництва УРСР; масові арешти дисидентів; 1976 р. – утворення Української Гельсінської групи.</p> <p>Персоналії: Валерій Марченко, Петро Григоренко, Микола Руденко, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл, Олег Антонов, Сергій Параджанов, Іван Миколайчук, Володимир Івасюк. Леонід Биков.</p> <p>Поняття та терміни: «застій», «номенклатура», «дефіцит», «розвинений соціалізм», «номенклатура», русифікація», «самвидав», «тамвидав», «правозахисник», «Конституція розвинутого соціалізму»</p>	<p>Характеризувати зміни в політичному керівництві УРСР на початку 1970-х рр., ключові положення Конституції УРСР 1978 р., стан промисловості та сільського господарства, основні вимоги та напрями опозиційного руху 1960-1970-х рр., явища у сфері культури, політику русифікації.</p> <p>Визначати причини політико-ідеологічної кризи радянського ладу в Україні, активізації опозиційного руху, здобутки та проблеми розвитку соціальної сфери.</p> <p>Пояснювати значення опозиційного руху.</p>
--	---

25. РОЗПАД РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ ТА ВІДРОДЖЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1985-1991 рр.)

<p>Факти: Початок «перебудови». Загострення соціально-економічної кризи. Рівень життя населення. Чорнобильська катастрофа. Зростання соціальної та національної активності українського суспільства наприкінці 1980-х рр. Загальноукраїнський страйк шахтарів.</p>	<p>Характеризувати зміст та основні напрями політики «перебудови», розгортання соціального та національного рухів, падіння авторитету КПУ, процес формування багатопартійності, зміст Декларації про державний суверенітет України та Акта проголошення незалежності,</p>
---	--

<p>Політичні реформи. Формування багатопартійності, створення Народного руху України за перебудову, перші альтернативні вибори до Верховної Ради УРСР. Створення автономної Республіки Крим (12 лютого 1991 р.). Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення залежності України. Проведення Всеукраїнського референдуму та виборів Президента України.</p> <p>Дати: квітень 1985 р. – початок «перебудови»; 26 квітня 1986 р. – вибух на Чорнобильській АЕС; вересень 1989 р. – створення Народного руху України за перебудову; березень 1990 р. – проведення перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР; 16 липня 1990 р. – ухвалення Верховною Радою Декларації про державний суверенітет України; Жовтень 1990 р. – «Революція на граніті»; 24 серпня 1991 р. – ухвалення Верховною Радою Акта проголошення незалежності України; 1 грудня 1991 р. – проведення всеукраїнського референдуму та виборів Президента України. Обрання Президентом України Л.Кравчука</p> <p>Поняття та терміни: «перебудова», «гласність», «плюралізм», «багатопартійність», «суверенітет», «інфляція», «ринкові відносини», «референдум».</p>	<p>особливості соціально-економічного становища УРСР.</p> <p>Визначати причини та наслідки поглиблення економічної кризи, погіршення життєвого рівня населення; зв'язок між масовим національно-демократичним і дисидентським рухами, як різними формами українського визвольного руху.</p> <p>Пояснювати причини розпаду і його наслідки для державотворення в Україні, розпаду СРСР і його наслідки для державотворення в Україні.</p>
---	--

26. УКРАЇНА В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

<p>Факти: Початок державотворчих процесів. Заснування Збройних Сил.</p>	<p>Розпізнавати на картосхемі адміністративно-територіальні одиниці України (області, АРК, Київ,</p>
--	---

Дострокові вибори до Верховної Ради та вибори Президента України. Затвердження державної символіки, формування інституту громадянства. Ухвалення Конституції 1996 р. та змін до неї. Приватизація. Лібералізація цін. Грошова реформа (1996 р.). Майнова диференціація суспільства. Інтегрування України в європейське і світове співтовариство. «Газові» та «торгівельні війни» з росією. Збройна агресія росії проти України.

Культура, наука, спорт та релігійне життя в незалежній Україні.

Дати:

6 грудня 1991 р. – заснування Збройних Сил України;

липень 1994 р. – обрання Л. Кучми Президентом України;

1995 р. – обрання України членом Ради Європи (РЄ);

28 червня 1996 р. – ухвалення Конституції України;

вересень 1996 р. – запровадження національної грошової одиниці – гривні;

жовтень-грудень 2004 р. – «Помаранчева революція», обрання Президентом України В. Ющенко;

2008 р. – вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ);

січень 2010 р. – обрання В. Януковича Президентом України;

листопад 2013 - лютий 2014 рр. – «революція Гідності», повалення режиму В. Януковича;

14 квітня 2014 року до 30 квітня 2018 – проведення АТО

червень 2014 р. – обрання П. Порошенка Президентом України;

2014 р. – підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС);

вересень 2014 р., лютий 2015 р. –

Севастополь).

Характеризувати державотворчі процеси, зміни в політичному, соціально-економічному, національному, культурному житті, здобутки України на шляху інтеграції у європейський, світовий простір.

Визначати основні тенденції суспільного розвитку України за часів незалежності. Пріоритети відновлення територіальної цілісності Української державності.

Пояснювати причини європейської інтеграції України.

Мінські угоди;
30 квітня 2018 — 24 лютого 2022 року – проведення ООС;
24 лютого 2022 року – повномасштабне вторгнення РФ.

Поняття та терміни:

«корупція», «тіньова економіка», «Помаранчева революція», «Євромайдан», «Небесна сотня», «революція Гідності», «сепаратизм», «антитерористична операція», «анексія», «тимчасово окупована територія», «кіборги», «волонтерський рух», «люстрація», «поліконфесійність».

**ПЕРЕЛІК ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО
 МИСТЕЦТВА, ОБОВ'ЯЗКОВИХ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ
 АБІТУРІЄНТАМИ***

Українські землі в XVI ст.

Архітектура

Церква Зішестя Святого Духа в Потеличі. 1502 .

Ансамбль Успенської церкви у Львові: церква Успіння. 1591—1629; вежа Корнякта. 1573-1578; каплиця Трьох святих. 1578.

Ансамбль площі Ринок у Львові: Чорна Кам'яниця. Кінець XVI ст.; будинок Корнякта 1580.

Острозький замок. Кругла (Нова) вежа. Кінець XVI ст.

Образотворче мистецтво

Ікона «Успіння Богородиці». 1547. О. Горошковим.

Мініатюри Пересопницького Євангелія. 1556-1561.

Євангеліст Лука. Гравюра з львівського «Апостола» 1574.

Українські землі в першій половині XVII ст.

Архітектура

Ансамбль Кафедрального костелу у Львові: каплиця Боїмів. 1609-1617.

Замок у Підгірцях (Львівська обл.). 1635-1640.

Іллінська церква в Суботіві. 1653.

Образотворче мистецтво

Портрет Петра Конашевича-Сагайдачного з книги «Вірші на жалісний погреб шляхетного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного». 1622.

Портрет князя Криштофа Збарзького. Після 1622.

Українські землі в 1660-х -1680-х роках

Архітектура

Троїцький собор Троїцько-Іллінського монастиря в Чернігові. 1679-1689.

Покровський собор у Харкові. 1689.

Образотворче мистецтво

Портрет Богдана Хмельницького В. Гондіуса. Середина XVII ст.
Ікона «Покров Богородиці» (з портретом гетьмана Богдана Хмельницького). Перша половина XVIII ст.

Українські землі наприкінці XVII - у першій половині XVIII ст.

Архітектура

Оборонна синагога в Жовкві. 1692-1698.

Георгіївська церква Видубицького монастиря в Києві. 1696-1701.

Преображенська церква у Великих Сорочинцях. 1732.

Образотворче мистецтво

Ікона «Вознесіння Христове» з іконостасу церкви Воздвиження Чесного. Кондзелевич.

Гравюра «Іван Мазепа серед своїх добрих справ». 1706.1. Мигура.

Українські землі в другій половині XVIII ст.

Архітектура

Собор святого Юра у Львові. 1746-1762.

Андріївська церква у Києві. 1747-1757.

Ратуша в Бучачі. 1751.

Покровська церква в Києві. 1766.

Троїцький собор у Новомосковську. 1773-1778. Майстер Я. Погребняк.

Успенський собор Почаївської лаври. 1771-1783.

Палац Кирила Розумовського в Батурині. 1799-1803. Сучасний вигляд.

Образотворче мистецтво

Скульптурна група святого Юрія змієборця на фасаді собору святого Юра у Львові. Скульптор Й. Пінзель

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій у першій половині XIX ст.

Архітектура

Будівля Київського університету. 1837-1843.

Образотворче мистецтво

Скульптурна група святого Юрія змієборця на фасаді собору святого Юра у Львові. Скульптор И. Пінзель.

Картина «Дівчина з Поділля». В. Тропінін.

Картини «Автопортрет» (1840), «Катерина» 1842, офорти з серії «Живописна Україна» Т. Шевченко.

Пам'ятник князю Володимирі в Києві. 1850-1853.

Пам'ятник градоначальнику та генерал-губернатору А. де Рішельє в Одесі. Скульптор І. Мартос. 1828.

Картина «Садиба Г. Тарновського в Качанівці» В. Штернберг. 1837.

Українські землі у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст.

Архітектура

Резиденція православних митрополитів Буковини і Далмації в Чернівцях.

1864-1873.

Володимирський собор у Києві. 1862-1896.

Будівля оперного театру в Одесі. 1883-1887.

Будинок з химерами в Києві. 1901-1903.

Будинок Полтавського губернського земства. 1903-1908.

Будинок страхового товариства «Дністер» у Львові. 1905-1906.

Образотворче мистецтво

Пам'ятник Богдану Хмельницькому в Києві. 1888. Скульптор М. Микешин
Картина «Запорожці пишуть листа турецькому султанові». 1880-1891.
Репін.

Картина «Козаки в степу». 1890. С. Васильківський.

Картина «Святочне Ворожіння». 1888. М. Пимоненко.

Картина «Дівчина в червоному капелюсі». 1902-1903. О. Мурашко.

Картина «Портрет Лесі Українки». 1900. І. Труш.

Українське мистецтво ХХ ст.

Архітектура

Будівля Держпрому в Харкові. 1925-1928.

Будівля Верховної Ради УРСР в Києві. 1936-1939.

Образотворче мистецтво

«Еней та його військо». 1919. Г. Нарбут.

Літографія «Гуцул з квіткою», естамп «Карпатська мати». 1923. В. Касіян.

Картина «Життя». Триптих (Любов. Сім'я. Повернення). 1925-1927. Ф.

Кричевський.

Пам'ятник Тарасові Шевченку в Ромнах. 1918. Скульптор І. Кавалерідзе.

Картина «Бій Богуна з Чарнецьким під Монастирищем в 1653 р.» (1931). М. Самокиш.

Картина «Хата в Богданівні» (1955). К. Білокур.

Картина «Хліб» (1949). Т. Яблонська.

Картина «Гороховий звір» (1971), М. Приймаченко.

Пам'ятник засновникам Києва (Кий, Щек, Хорив і сестра їх Либідь).

Скульптор В. Бородай.

Список персоналій для візуального розпізнавання

1. Василь-Костянтин Острозький
2. Петро Конашевич-Сагайдачний
3. Петро Могила
4. Богдан Хмельницький
5. Петро Дорошенко
6. Іван Мазепа
7. Кирило Розумовський
8. Григорій Сковорода
9. Іван Котляревський
10. Микола Костомаров
11. Пантелеймон Куліш
12. Тарас Шевченко
13. Маркіян Шашкевич

14. Володимир Антонович
15. Михайло Драгоманов
16. Павло Чубинський
17. Микола Лисенко
18. Іван Франко
19. Агатангел Кримський
20. Леся Українка
21. Соломія Крушельницька
22. Микола Міхновський
23. Андрей Шептицький
24. Михайло Грушевський
25. Володимир Винниченко
26. Павло Скоропадський
27. Євген Петрушевич
28. Симон Петлюра
29. Нестор Махно
30. Олександр Довженко
31. Євген Коновалець
32. Степан Бандера
33. Андрій Мельник
34. Сидір Ковпак
35. Роман Шухевич
36. Йосип Сліпий
37. Микита Хрущов
38. Олесь Гончар.
39. Василь Стус
40. В'ячеслав Чорновіл
41. Сергій Параджанов

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Підручники:

1. Аркас М. Історія України-Русі / упоряд. Р. Коваль Київ : Наш Формат, 2020. 52 с.
2. Бойко О. Д. Історія України : підручник / ред. Г. А. Теремко. 8-е вид., перероб., допов. Київ : Академія, 2021. 637.
3. Бондаренко Ю., Кравченко В. Історія України : курс лекцій. Київ : Вид. дім «Логос», 2018. 352 с.
4. Галаган В., Кравченко Т. Історія України : навч. посіб. Київ : Вид-во «Шкільний світ», 2019. 416 с.
5. Даниленко В. М., Смольницька М. К. Підручник з Історії України: технологія творення. Досвід – 2019 : аналітична доповідь. Вінниця, ТОВ «ТВОРИ», 2020. 76 с.
6. Даниленко В., Гіріна І. Україна в ХХ столітті: історія і сьогодення. Київ : Вид-во «Академвидав», 2020. 720 с.
7. Дорошко М. С. Історія України. Події. Постаті. Явища : курс лекцій / Київ : Саміт-книга, 2021. 46 с.
8. Крижанівська О., Семеніхіна Т. Історія України. Київ : Вид. дім «Освіта», 2018. 440 с.
9. Міщенко В., Ковальчук І. Історія України: від найдавніших часів до сьогодення. Київ : Вид. дім «Основа», 2020. 672 с.
10. Міщенко О., Грек О. З історії України. Новий час : підруч. для студентів вищих навч. закладів. Київ : Ліра-к, 2021. 512 с.
11. Павленко О., Козирева Т. Історія України : конспект лекцій. Київ : Вид-во «Фенікс», 2022. 384 с.
12. Пилипенко В., Ткаченко О. Україна: історія та сучасність. Київ : Вид-во «Ранок», 2021. 528 с.
13. Симоненко С., Блощинська І. Історія України: історія та сьогодення. Київ : Вид-во «Освітня книга», 2022. 448 с.

14. Сисоєва С., Малишевська Т. Історія України: з давніх часів до сучасності. Київ : Генеза, 2019. 672 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Власов С.В., Кульчицький С.В. Історія України. Комплексне видання. ЗНО 2017. Київ, Літера. 368 с.
2. Панчук І. Історія України. Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання. Київ: Вид-во: Підручники і посібники. 2017. 480 с.
3. Греченко В. А. Історія української культури : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів. Київ : Кондор, 2018. 351 с.
4. Зінкевич Р. Д., Ратушна О. М., Нагірняк А. Я. Історія державності та культури України : навч. посіб. / нац. Ун-т «Львівська політехніка»; ред. О. Дубик. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2020. 238 с.

УКРАЇНСЬКА МОВА

Метою співбесіди з української мови є виявлення рівня сформованості мовної компетентності вступника, визначення відповідності навчальних досягнень учня освітньому стандарту.

Програма передбачає перевірку сформованих в абітурієнтів знання та загально предметних мовних умінь:

- адекватно самостійно оцінювати правильність виконання дій і вносити необхідні корективи у виконання завдань;
- комунікативні – володіння усним і писемним мовленням; уміння налагоджувати спілкування; чути і розуміти інших, з повагою ставитися до чужих думок; брати участь у діалозі тощо.

Абітурієнти мають знати визначення термінів і понять та оперувати ними, співвідносити з письменницькою діяльністю певних літературних діячів, епохою тощо.

Матеріал програми розподілено за такими розділами: «Українська мова» («Фонетика. Графіка», «Лексикологія. Фразеологія», «Будова слова. Словотвір», «Морфологія», «Синтаксис», «Стилістика», «Орфоепія», «Орфографія»).

Тестові завдання вступного випробування з української мови мають на меті визначення можливості вступників засвоювати відповідні фахові навчальні програми для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».

1. Фонетика. Графіка

Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови. Звуки мови й звуки мовлення. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінкі і глухі. Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв *я, ю, є, і, у*. Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й ненаголошені склади. Уподібнення приголосних звуків. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Основні випадки чергування *у-в, і-й*.

2. Лексикологія. Фразеологія

Лексикологія як учення про слово. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов. Загальноживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни. Лексика української мови з погляду активного й пасивного вживання. Застарілі й нові слова (неологізми). Нейтральна й емоційно забарвлена лексика. Поняття про стійкі сполуки слів і вирази. **Фразеологізми**. Приказки, прислів'я, афоризми.

3. Будова слова. Словотвір

Будова слова. Основа слова й закінчення. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення.

Словотвір. Твірні основи при словотворенні. Основа похідна й непохідна. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, префіксально-суфіксальний, суфіксальний, безсуфіксальний, складання слів або основ, перехід з однієї частини мови в іншу. Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів, прислівників. Складні слова. Способи їх творення. Сполучні голосні [о], [е] у складних словах.

4. Морфологія

Морфологія як розділ мовознавчої науки про частини мови.

Іменник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні, істоти й неістоти. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що вживаються в обох числових формах. Іменники, що мають лише форму однини або лише форму множини. Відмінки іменників. Відміни іменників: перша, друга, третя, четверта. Поділ іменників першої та другої відмін на групи. Особливості вживання та написання відмінкових форм. Букви *-а(-я)*, *-у(-ю)* в закінченнях іменників другої відміни. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.

Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні. Явища взаємопереходу прикметників з одного розряду в інший. Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста та складена форми). Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників. Повні й короткі форми якісних прикметників. Особливості відмінювання прикметників (тверда та м'яка групи).

Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням: кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) й порядкові. Групи числівників за будовою: прості й складені. Типи відмінювання кількісних числівників:

- 1) *один, одна;*
- 2) *два, три, чотири;*
- 3) *від п'яти до двадцяти, тридцять, п'ятдесят ... вісімдесят;*
- 4) *сорок, дев'яносто, сто;*
- 5) *двісті – дев'ятсот;*
- 6) *нуль, тисяча, мільйон, мільярд;*
- 7) збірні;
- 8) дробові.

Порядкові числівники, особливості їх відмінювання.

Особливості правопису числівників.

Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками й числівниками. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості їх відмінювання. Творення і правопис неозначених і заперечних займенників.

Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на *-но*, *-то*). Безособові дієслова. Види дієслів: доконаний і недоконаний. Творення видових форм. Часи дієслова: минулий, теперішній, майбутній. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного і наказового способів дієслів. Словозміна дієслів I і II дієвідміни. Особові і числові форми дієслів (теперішнього і майбутнього часу й наказового способу). Родові і числові форми дієслів (минулого часу й умовного способу). Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього і майбутнього часу.

Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні і пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. Безособові форми на *-но*, *-то*.

Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівники доконаного й недоконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот.

Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів. Правопис прислівників на *-о*, *-е*, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання прислівників разом і через дефіс.

Прийменник як службова частина мови. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) й похідні (вторинні, утворені від інших слів). Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника.

Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, протиставні, розділові) й підрядні (часові, причинові, умовні, способу дії, мети, допустові, порівняльні, з'ясувальні, наслідкові). Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені).

Частка як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні.

Вигук як частина мови. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова.

5. Синтаксис

Завдання синтаксису. Словосполучення й речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення.

Словосполучення. Головне й залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені й поширені.

Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Види речень у сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю засобів ускладнення (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання).

Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження.

Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні. Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Додаток. Типи обставин за значенням. Способи вираження означень, додатків, обставин. Порівняльний зворот. Функції порівняльного звороту в реченні (обставина способу дії, присудок).

Односкладні речення. Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні). Способи вираження головних членів односкладних речень. Розділові знаки в односкладному реченні.

Речення з однорідними членами. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами. Речення зі звертанням. Звертання непоширені й поширені. Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення. Речення з відокремленими членами. Відокремлені означення, прикладки – непоширені й поширені. Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнюючі члени речення. Розділові знаки в реченні з однорідними членами.

Складне речення. Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному:

- 1) інтонація та сполучники або сполучні слова;
- 2) інтонація.

Типи складних речень за способом зв'язку їх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення.

Складносурядне речення. Єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення.

Складнопірядне речення, його будова. Головне й пірядне речення. Пірядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку у складнопірядному реченні. Основні види пірядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопірядні речення з кількома пірядними, їх типи за характером зв'язку між частинами:

- 1) складнопірядні речення з послідовною пірядністю;
- 2) складнопірядні речення з однорідною пірядністю;
- 3) складнопірядні речення з неоднорідною пірядністю.

Безсполучникове складне речення. Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями:

- 1) з однорідними частинами-реченнями (рівноправними);
- 2) з неоднорідними частинами (пояснюваною і пояснювальною). Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку.

Способи відтворення чужого мовлення. Пряма й непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог.

6. Стилїстика

Стилї мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний), їх основні ознаки, функції.

7. Орфоепія

Вимова голосних (наголошених і ненаголошених). Вимова приголосних звуків:

- 1) [дж], [дз], [дз'];
- 2) [г];
- 3) [ж], [ч], [ш], [дж];
- 4) груп приголосних (уподібнення, спрощення);
- 5) м'яких приголосних;
- 6) подовжених приголосних.

Вимова слів з апострофом.

8. Орфографія

Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [е], [и], [о] в коренях слів. Спрощення в групах приголосних. Сполучення *йо*, *ьо*. Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків.

Правопис префіксів і суфіксів. Позначення чергування приголосних звуків на письмі. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Написання слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів з рядка в рядок. Написання складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові, прізвищ. Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників. Правопис *н* та *nn* у прикметниках, дієприкметниках, *не* з різними частинами мови. Особливості написання числівників. Написання окремо (сполучень прислівникового типу), разом і через дефіс (прислівників, службових частин мови, вигуків).

Перелік слів із правильним наголосом до НМТ-2025

Перелік слів з нормативним наголосом, які треба вивчити для успішного складання зовнішнього незалежного оцінювання (національного мультипредметного тесту) з української мови 2024 року. Цей перелік визначений програмою ЗНО з української мови та літератури, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України №696 від 26.06.2018 року.

А

агронОмія

алфАвІт

Аркушик

асиметрІя

Б

багаторазОвий

безпринцІпний

бЕшкет

блАговіст

близькИй

болотИстий

борОдавка

босОнiж

боЯзнь

бурштинОвий

бюлетЕнь

В

вАги (у множині)

вантажІвка

веснЯнИй

вИгода (користь)

вигОда (зручність)

видАння

визвОльний

вимОга
вИпадок
вирАзний
вИСіти
вИтрата
вишИваний
відвезТИ
відвестИ
вІдгомін
віднестИ
вІдомість (список)
відОмість (повідомлення, дані, популярність)
вІрші
віршовИЙ
вітчИм
Г

гальмО, гАльма
глядАч
горошИна
граблІ
гуртОжиток
Д

данИна
дАно
децимЕтр
дЕщиця
де-Юре
джерелО
дИвлячись
дичАвіти
діалОг
добовИЙ
добУток
довезТИ
довестИ
довІдник
дОгмат
донестИ
дОнька
дочкА
дрОва
Е

експЕрт
Є

єретИк
Ж

жалюзІ
З

завдАння
завезтИ
завестИ
зАвжди
завчасУ
зАгадка
заіржАвілий
заіржАвіти
закінчИти
зАкладка (у книзі)
зАкрутка
залишИти
замІжня
занестИ
зАпонка
заробІток
зАставка
зАстібка
застОпорити
звИсока
здАлека
зібрАння
зобразИти
зОзла
зрАння
зрУчний
зубОжіння
І

індУстрія
К

кАмбала
каталОг
квартАл
кИшка

кіломЕтр
кінчИти
кОлесо
кОлія
кОпчений (дієприкметник)
копчЕний (прикметник)
корИсний
кОсий
котрИй
крицЕвий
крОїти
кропивА
кулінАрія
кУрятина
Л

лАте
листопАд
літОпис
лЮстро
М

мАБУть
магістЕрський
мАркетинг
мерЕжа
металУргія
мілімЕтр
Н

навчАння
нанестИ
напІй
нАскрізний
нАчинка
ненАвидіти
ненАвисний
ненАвисть
нестИ
нІздря
новИй
О

обіцЯнка
обрАння

обрУч (іменник)
одинАдцять
одноразОвий
ознАка
Олень
оптОвий
осетЕр
отАман
Оцет
П

павИч
партЕр
пЕкарський
перевезтИ
перевестИ
перЕкис
перелЯк
перенестИ
перЕпад
перЕпис
піалА
підданий (дієприкметник)
піддАний (іменник, істота)
підлітковий
пізнАння
пітнИй
піцЕрія
пОдруга
пОзначка
пОмилка
помІщик
помОвчати
понЯття
порядкОвий
посерЕдині
привезтИ
привестИ
прИморозок
принестИ
прИчіп
прОділ
промІжок
псевдонІм
Р

рАзом
 рЕмiнь (пояс)
 рЕшето
 рИнковий
 рiвнИна
 роздрiбнИй
 рОзпiрка
 рукОпис
 руслО
 С

сантимЕтр
 свЕрдло
 серЕдина
 сЕча
 симетрiя
 сiльськогогосподАрський
 сiмдесЯт
 слИна
 соломИнка
 стАтуя
 стовiдсОтковий
 стрибАти
 Т

текстовИй
 течiЯ
 тИгровий
 тисОвий
 тiм'янИй
 травестiя
 тризУб
 тУлуб
 У

український
 уподОбання
 урочИстий
 усерЕдинi
 Ф

фартУх
 фаховИй
 фенОмен

фОльга
фОрзац
Х

хАос (у міфології: стихія)
хаОс (безлад)
Ц

цАрина
цемЕнт
цЕнтнер
ціннИк
Ч

чарівнИй
черговИй
читАння
чорнОзем
чорнОслив
чотирнАдцять
Ш

шляхопровІд
шовкОвий
шофЕр
Щ

щЕлепа
щИпці
щодобовИй
Я

ярмаркОвий

Питання вступного іспиту з дисципліни «Українська мова»

1. Поясніть випадки спрощення у словах на письмі.

Завдання 1:

Знайдіть помилки в написанні слів:

виїзний, форпостний, студенський, тижневий, ненависний, хворостняк, доблесний, піанісіці, шістдесят, вісник, перехрестний, компостний, проїздний, аспірантський, пестливий.

Завдання 2:

Виправте орфографічну помилку в реченнях:

Здолати втому допоможе контрастний душ.

Заповідники сприяють охороні рідкісної флори.

Відбулася позачергова сесія обласної ради.

Через замети ми безвиїзно просиділи в селі.

Ви можете під'єднати швидкісний Інтернет.

2. Наголошення слів. Випадки подвійного наголосу.

Завдання 1:

Поставте наголос у запропонованих словах. Виберіть ті, що мають подвійний наголос.

Сантиметр, апостроф, виховання, кидати, квартал, прямий, виховний, вихований, горошина, дрова, косий, олень, рукопис, фартух, фарфор, кропива, одинадцять, радий, іграшка, апартаменти, циган, дворище, човгати, статуя, документ, каталог, дворовий, сімдесят, відповісти, верба, задобрити, ведеш, разом, колесо, втрутитися, бесіда, веретено, вітчим, перепис, шелеснути, кривий, решето, фаховий, чорнослив, шовковиця, запитання, запит, локшина, бажаність, дзвонять, коромисло, столяр, ласкавий, принесу, прийде, договір.

Завдання 2:

З'ясуйте, у якому рядку наголос падає на другий склад в усіх словах

- Зібрання, дитинство, видовбувач
- Олень, дрова, дванадцять
- Каталог, тенор, громадський
- Грязьовий, хоробрий, дієвість
- Жолуддя, навскоки, оббивний

3. Випадки уподібнення звуків.

Завдання 1:

Підкреслена буква позначає однаковий звук у кожному слові якого рядка?

А засвітити, зломити, зчищати

Б садочок, футбболіст, дивин

В короттший, виттрачати, позатторік

Г царювати, цимбаліст, цікавий

Д анекдот, покрівля, краяти

Завдання 2:

Підкреслена літера позначає той самий звук в усіх словах якого рядка?

- А шум, дивися, сидиш*
- Б кіт, тримати, агентство*
- В мороз, просьба, зілля*
- Г сяйво, вісті, засяний*
- Д вужчий, джміль, журнал*

4. Вживання прийменників, їх значення.

Завдання 1:

Виправте словосполучення, у складі яких прийменник ПО вжито недоречно або помилково.

Завдання по мові; мешкати по вулиці; автобус по замовленню; по кордону; методичні рекомендації по вивченню авторського права; операція по приватизації; комісія по перевірці фактів...; комітет по освіті й культурі; документи по розслідуванню справи; розіслали запит по міністерствах.

Завдання 2:

Відредагуйте подані речення, правильно вживаючи прийменники.

- 1. Гра переноситься із-за погодних обставин.*
- 2. Ви повинні діяти згідно розпорядження керівництва.*
- 3. Обов'язково ознайомтеся з інструкцією по техніці безпеки.*
- 4. Відповідно наказу аудиторська фірма перевірила звітність банку.*
- 5. Неподалік зупинився автобус по заказу.*
- 6. На протязі тижня довелося змінювати плани.*

5. Випадки вживання прийменників.

Завдання 1:

Поставте пропущені У, В.

... дужках наведено ставки з урахуванням капіталізації; знайшов ... полі; взяли ... аптеці; зустріли ... Львові; бачила ... метро; ... мене їх немає; бачили ... очах; Я знаю: ... таких справах не завжди все й зрозумієш; кинула ... яр; зайшла ... воду; зайшли ... урочище; заніс ... дім; розмовляли ... кімнаті; прийшов ... гості; ... Угорщину поїхали; одягнувся ... святковий одяг; була ... садку; завжди ... твоєму столі; потонули ... хвилях; побачити ... Вінниці.

Завдання 2:

Визначте, у якому рядку допущено граматичну помилку під час перекладу.

- 1. При Вашей помощи – при Вашій допомозі.*
- 2. Специалист по экономике – фахівець з економіки.*
- 3. При опасности – у разі небезпеки.*
- 4. Битва при Жёлтых Водах – битва на Жовтих Водах.*
- 5. В честь праздника – на честь свята.*

6. Правила чергування звуків У-В.

Завдання 1:

Виправте, де потрібно, помилки в чергуванні У-В.

Сидимо **в** вагоні; Не спитавши броду, не лізь **у** воду (укр. прислів'я); Хлопчик **в**волю награвся; Велике значення **в** формуванні характеру має самовиховання; Забіг **в** фое; Діти побували **в** Львові; Він жив **у** Львові; Поринути **у** звучання пісні; Лікар глянув **у** звужені очі хворого; Прожили рік (роки) **у** своїй хаті; Постукали **в** двері; Юнак переміг **у** двоборстві; Коріння вросло **у** тверду землю; Чужинці живуть **у** твоєму будинку; Хлопці служили **у** гвардії; Лікар побував **в** Гвінеї; Схили гори одягнені **у** хвою; Промінчик заграв **у** хвилях.

Завдання 2:

Виправте, де потрібно, помилки в чергуванні І-Й.

Нема вже тієї хатини. І я в сивині, як у сні (Д. Павличко);
Й долом геть собі село понад водою простяглось (Т. Шевченко);
У садку співали Ольга і Андрій;
Навчас басчка великого і малого (Л. Глібов).

7. Лексичне значення слів.

Завдання 1:

Знайдіть та виправте лексичні помилки:

вірно кохати, приймати участь, впадати у вічі, трапляються недоліки, являється у сні, вітальна адреса, екзаменаційний квиток, вступати в університет, святкові міроприємства, дипломатичні стосунки, невірний номер, завдати шкоди, перевести кошти, матеріальне становище, підводити підсумки.

Завдання 2:

Лексичної помилки НЕМАЄ в реченні

- А На лекціях з етики професор розповідав студентам, як тактичніше вчинити в тій чи тій не надто приємній ситуації.*
- Б Імунологи прогнозують, що останні місяці року будуть удачними для укріплення здоров'я.*
- В На симпозіум поїде чисельна група науковців, які брали участь у досліді цієї теми.*
- Г На конференцію запросили різних за фахом лікарів: від хірургів до реабілітації.*
- Д У тендітних руках балерини – оберемок червоних троянд, і це найвища оцінка її роботи в новому спектаклі.*

8. Дайте визначення таких термінів: «синоніми», «антоніми», «омоніми», «пароніми», «історизми», «архаізми», наведіть приклади таких слів.

Завдання 1:

Поясніть значення паронімів:

Вдача і удача.

Веліти і воліти.

Виборний і виборчий.

Відчуття і почуття.

Воєнний і військовий.

Впізнавати і пізнавати

Грати роль і відігравати роль.

Гривна і гривня.

9. Визначте поняття «фразеологізм», наведіть приклади фразеологізмів, поясніть їх значення.

Завдання 1:

Фразеологічний зворот ужито в якому реченні?

А За Дніпром небо ясно палало всіма кольорами веселки.

Б Минає день, тиждень, місяць і півроку збігло за водою.

В Життя людське багатогранне, і кожна його пора по-своєму прекрасна.

Г Буду я навчатись мови золотої у трави-веснянки, у гори крутої

Завдання 2:

Знайдіть слово або словосполучення, яке пояснює фразеологізм «ганяти вітер по світу»: *відпочивати, ледарювати, бігати, махати руками.*

10. Поясніть випадки подвоєння літер.

Завдання 1:

Вставте, де потрібно, пропущені літери, розберіть слова за будовою:

юн..ат, суверен..ий, числен..ий, шален..ий, військ..омат, в..ічливість, спорт..овари, від..звеніла, очікуван..ий, роз..броїти, викона..ий, від..зеркалення, студен..ий, благословен..ий, попідвікон..ю

Завдання 2:

Розкрийте дужки, пояснити правопис слів.

Бе(з)астережний, ві(д)аний, ві(д)окремити, бе(з)успішний, молодіс(т)ю, ро(з)броїти, світа(н)я, зна(н)ь, щас(т)я, столі(т)ь, Полі(с)я, ста(т)я, (л)яний, бо(в)аніти, ві(д)зеркалилася, зако(н)ий, прикордо(н)ик.

11. Відмінювання іменників в кличному відмінку.

Завдання 1:

Знайдіть та виправте помилку у формі кличного відмінка:

Настю, Миколо, Дмитру, Ольго, Галинко, брате, пану, козаче, сине, капітану.

Завдання 2:

У якому реченні вжито звертання в кличному відмінку?

А Я для тебе горів, український народо!

Б Може, вийшла русалонька матері шукати.
В Десь, на дні мого серця, заплела дивну казку любов.
Г Ще з юних літ мені відкрилась правда.
Д Серце прагне буяць на просторі.

12. Рід іменників.

Завдання 1:

Виберіть іменники чоловічого роду: ступінь, балет, аташе, вісь, запис, галузь, нежить, гіпс, збір, торнадо, шинель, степ, важіль, грань, дріб, ячмінь, тюль, колібри, висип.

Завдання 2:

Виберіть іменники жіночого роду.

бандероль, бутель, цеце, УПА, ГЕС, коала, фланель, НЛО, повінь, лазур, боржомі, спіраль, латинь, СБУ, кольрабі, провесінь, ЕОМ, деталь, плац.

13. Особливості закінчень іменників чоловічого роду II відміни.

Завдання 1:

Визначте іменники, які мають закінчення -у (-ю) у формі родового відмінка однини:

сюжет, хокей, ставок, вогонь, завод, конфлікт, хор, бальзам, мільйон, барвінок, дощ, гараж, тиждень, рік.

Завдання 2:

Визначте іменники, які мають закінчення -а (-я) у формі родового відмінка однини:

голос, понеділок, вовк, король, атом, будинок, танець, стрілець, палець, Кавказ, патріот, мудрець, Лондон.

14. Творення та написання прикметників.

Завдання 1:

Літеру е треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка:

матч..вий, алюміні..вий січн..вий, дощ..вий, ситц..вий алич..вий, зами..вий, помаранч..вий кисн..вий, сторож..вий, ґрунт..вий галуз..вий, овоч..вий, полин..вий.

Завдання 2:

Які прикметники можна утворити від поданих іменників за допомогою суфікса -ов- ?

куля, ґрунт, плац, груша, пісок, вишня, сіль, галузь, вісь, мигдаль.

15. Написання прислівників.

Завдання 1:

Які прислівники пишуться через дефіс?

коли/не/коли, ледве/ледве, казна/де, багато/багато, на/в/здогін, з/діда/прадіда, без/ладу, по/середині, по/маеньку, без/просипу, по/київськи, по/третє, у/наслідок, час/від/часу, як/не/як, ген/ген, кінець/кінцем, вряди/годи, будь/де.

Завдання 2:

Які прислівники пишуться разом ?

ліво/руч, ні/коли, яось/то, в/ранці, не/далеко, босо/ніж, хіба/що, аби/де ні/трохи, де/далі, хтозна/якого, в/перше, у/тричі, де/коли, не/впинно, рік/у/рік, рано/по/раненьку, без/вісти, на/тще/серце.

16. Основна функція самостійних та службових частин мови.

Завдання 1:

З'ясуйте, якою частиною мови є кожне з виділених слів (цифра в дужках позначає наступне слово).

Я хочу, щоб цвіла (1)край шляху квітка, і гула над нею (2)працьовита бджола, (3)і жайворон співав у високій (4)блакиті.

А іменник

Б прикметник

В дієприкметник (форма дієслова)

Г прийменник

Д сполучник

Завдання 2:

Виберіть з поданих слів прислівники:

сучасний, чесний, громоподібний, ЄС, завдання, збіжжя, пенсне, кафе, шимпанзе, каное, відео, нап'ям'ять, наперёд, наполовіну, напочатку, наприклад, напровесні, нараз, нарішті, нарівні, насилу, наспід, насподі, насторожі, наяву, обік, обіч, одвіку, опліч, підряд, побіч, поверх, повік, поволі, позаду, поночі, попліч, поруч, поряд, посередині, почасти, скраю, спереду, спочатку, малиновий, чесний, цікавий.

17. Визначте поняття «дієприкметниковий зворот». Поясніть випадки відокремлення дієприкметникового звороту.

Завдання 1:

Дієприкметниковий зворот НЕ ТРЕБА виділяти комами в якому реченні (розділові знаки пропущено)?

Припорошена порохом стерня умлівала від сонця.

Карпатські гори одягнені в смерекові ліси стоять у німій величі.

Вона любила холодні осінні ночі наповнені місячним сяйвом.

Довго чув я полонений сном солов'їну пісню за моїм вікном.

Завдання 2:

В якому реченні одиничний дісприслівник НЕ ТРЕБА виділяти комами (розділові знаки пропущено)?

Рівна дорога роздвоюючись вужчала.

Річка звиваючись губилася в зелених шатах.

Листя боязко тремтить і не втримавшись летить.

Земля засинаючи п'є з вечірніх туманів.

Ліс на хвилину примовк ані шелесне завмерши.

18. Правила відмінювання числівників: 40, 90, 100.

Завдання 1:

Провідмініяйте словосполучення: *сорок шість зошитів.*

Завдання 2:

Провідмініяйте словосполучення: *сто шістдесят дві ручки, дев'яносто дітей*

19. Відмінювання числівників на позначення сотень. Правила відмінювання порядкових числівників.

Завдання 1:

Провідмініяйте словосполучення: *сімсот сімдесят сім осіб, шістсот будинків*

Завдання 2:

Провідмініяйте словосполучення: *дві тисячі двадцять другий рік*

20. Відмінювання дробових числівників, узгодження їх з іменниками.

Завдання 1:

Помилково узгоджено числівник з іменником у якому словосполученні?

двоє разів;

півтори доби;

одна третя сторінки;

п'ять з половиною тонн;

дві цілі і одна сьома метра.

Завдання 2:

Порушено граматичну норму на позначення часу в якому рядку?

десять хвилин на третю;

три години п'ять хвилин;

пів на дванадцятую;

чверть до одинадцятої;

двадцять по другій.

21. Особливості відмінювання та написання займенників.

Завдання 1:

Разом треба писати всі займенники в якому рядку?

- А будь/з/ким, аби/хто, де/який*
- Б де/хто, де/кого, будь/у/кого*
- В бозна/чому, аби/якій, ні/що*
- Г ні/ким, аби/що, де/котрий*
- Д ні/за/ким, ні/перед/чим, яке/сь*

Завдання 2:

Через дефіс треба писати всі займенники в якому рядку?

- А аби/чий, хтозна/кому, хтозна/чий, ні/хто*
- Б ані/чий, будь/хто, бозна/кого, чий/небудь*
- В де/котрий, що/небудь, ні/скільки, хто/сь*
- Г будь/який, казна/чис, казна/що, який/небудь*
- Д ні/якою, чий/сь, будь/з/ким, хтозна/на/чому*

22. Основні ознаки складного речення.

Завдання 1:

Яке речення є складним? Доведіть свою думку.

- А Віє вітер на долину, колише билину.*
- Б Усе порожевіло: кременисті шпилі, грюкочучий Дніпро, унизу, далекії темнії гаї на верховинах і прудка пташка понад Дніпром.*
- В Світ пахучий, сонячний, зелений палахкоче, мерехтить в очах.*
- Г І зберіг я тільки, ненечко, скарб один, що ти дала, золоте, як зірка, серденько.*
- Д Мир і любов, Україно, неси, сяй для планети, як сонце краси.*

Завдання 2:

Яке речення є складносурядним?

- А Півень стояв на порозі у хліві, стріпував крильми, наче поривався летіти понад мерехтливим сяйвом снігів.*
- Б Вийшов на сизу піщану косу і, струсивши воду, знову заіржав грізно та бойовито, перегукуючись із громами.*
- В У кожному готовому набої не тільки витрачена моя енергія, а й якась невловима частка самого мене.*
- Г Можливо, не тільки лісник, а й школярі-юннати навідувалися сюди ще та ще в інші знайомі їм місцинки.*
- Д Мар'янка, сидячи обабіч дороги, гірко плакала, утираючи сльози рукавом, від того, що відстала від валки, загулявшись у лісочку.*

23. Вживання розділових знаків у складносурядних реченнях.

Завдання 1:

В якому складносурядному реченні ставиться двокрапка (окремі розділові

знаки опущено)?

А Оглянися прожиті твої дні летять слідом за тобою лишаючи в темряві минулого щомиті згасаючий і все ж таки незгаслий слід.

Б Згідно з повір'ям якщо хтось поруїнує лелече гніздо, то зазнає страшного лиха згорить хата.

В Перегорніть сторінки і ви переконаєтеся, що слова „мрія” немає навіть у Тараса Шевченка.

Г Дотримуйтеся порад поета Максима Рильського „Не бійтесь заглядати у словник це пишний яр а не сумне провалля...”

Д Прозвучав гудок і всі кинулися до вагонів.

Завдання 2:**Яке речення є складносурядним?**

А Встаньмо з колін, розірвімо пута, якими нас віками приковано до чорних скель, високо підведімо голови.

Б Українці мають усі підстави пишатися тим, що їхня Батьківщина не раз переживала дні сили і слави, мужньо переносила найважчі випробування.

В Слово – срібло, а мовчання – золото.

Г Культурна людина та, яка залишається культурною.

Д У товаристві запорожців понад усе цінувалися сміливість, кмітливість, добре серце і, звичайно ж почуття гумору, яким було пронизане все життя Січі.

24. Види безсполучникових речень.**Завдання 1:**

Укажіть безсполучникове складне речення, у якому перша частина зазначає умову дії, що названа в другій.

А Сіроманець уже не котився — його котив вітер.

Б Тільки став, задер голову — птаха вже занепокоїлась, заворушилась.

В Згайнуєш на жнивах хвилину — втрапиш не одну зернину.

Г Минув рік, минув другий — козака немає.

Завдання 2:

Укажіть безсполучникове складне речення, у якому ставиться тире (розділові знаки пропущено).

А От і горобці зацвірінчали десь високо-високо либонь за хмарами чується пісня жайворонкова.

Б Сіроманець всівся біля Сашка і мав роботу з поля не вгавали перепілки в скирті не спалося мишам з озера сплескувала риба.

В Йти йому з лісу не хочеться звук тут за літо серед зеленого шуму дерев тиші та ясного сонечка.

Г Сій вчасно вродить рясно.

25. Основні ознаки складнопідрядного речення.

Завдання 1:

Яке речення є складнопідрядним?*А Старшого Кайдашевого сина звали Карпом, меншого — Лавріном.**Б За те, що він боровся за свободу, його спалили в мідному бику!**В Під однією горою, коло зеленої левади, в глибокій западині стояла чимала хата Омелька Кайдаша.**Г Широкі рукава закачались до ліктів, з-під рукавів було видно здорові загорілі жилаві руки.**Д Кайдашеві сини були молоді парубки, обидва високі, рівні станом, обидва довгообразі й русяві з довгими, тонкими, трошки горбатими носами, з рум'яними губами.*

Завдання 2:

Підрядну частину мети містить яке речення?*А Справжня дружба полягає в тому, щоб бути вимогливим до своїх друзів.**Б Поезії Кобзаря народжені, щоб не вмирати ніколи.**В Важливо, щоб зерно було добірне й живе.**Г Не може бути, щоб його — ніде.**Д Людині треба, щоб її робота залишалася після неї самої жити.***26. Розділові знаки у складнопідрядних реченнях.**

Завдання 1:

Пунктуаційну помилку допущено в якому реченні?*А Не знаю я, що буде після нас, в які природа убереться шати.**Б Зернина, що лягає в ґрунт, не журиється, коли і що з неї виросте.**В Для того, щоб млинець не прилипав до сковороди, треба її змастити маслом.**Г Хто хоче мати друзів, той повинен діяти, не шкодуючи сил і часу.*

Завдання 2:

Складнопідрядне допустове речення є в якому рядку?*А То не любов, яка не вміє бажати іншому добра.**Б Всі слова на світі замалі, щоб, як хліб, дзвеніти з краю в край.**В Десь за перевеслом горбатого обрію, що весь видимий світ зв'язав у тугий та дозрілий сніп, зводилося сонце.**Г Дарма що стояло тихе сонячне безвіття, листя тріпотіло на деревах вздовж шляху***27. Правила вживання апострофа.**

Завдання 1:

Апостроф на місці пропуску потрібно писати в усіх словах якого рядка?*А м...якоть, м...яч, від...ємний**Б моркв...яний, духм...яний, суб...ект**В подвір...я, різдв...яний, інтерв...ю*

Г св...ято, від...їхати, б...юро

Завдання 2:

Апостроф пишеться в усіх словах якого рядка?

А пів..яблука, марнослів..я, скип..ятити, без..ініціативний

Б львів..янин, підрум..янений, з..являтися, ф..юзеляж

В подвір..я, пан..європейський, р..яжанка, трав..янистий

Г торф..яний, між..ярусний, кон..юнктура, дев..яносто

Д Лук..яненко, Св..ятослав, Мар..яна, Карп..юк

28. Правила вживання м'якого знака.

Завдання 1:

М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах якого рядка?

А перелаз...те, стежин...ці, памороз...

Б уман...ський, люд...ми, пісен...ці

В л...лється, поглян...те, гір...кий

Г волос...кий, брун...ці, різ...блення

Завдання 2:

М'який знак потрібно ставити в усіх словах в якому рядку?

А с...огодні, л...одовий, чотир...ма

Б ручен...ка, криєт...ся, близ...кий

В промін...чик, тон...ший, кузн...я

Г т...мянний, Хар...ків, жен...шень

29. Написання слів іншомовного походження.

Завдання 1:

Усі слова є іншомовними в якому рядку?

А аташе, шасі, пляж, йогурт

Б багаття, дуєт, лелека, спагеті

В спікер, скриня, тире, шлях

Г гіпербола, мрія, фієста, корсар

Д літера, літопис, зяб, градація

Завдання 2:

Не відмінюються всі слова в якому рядку?

А пончо, авеню, дежавю

Б пальто, табло, жалюзі, панна

В комюніке, кредо, бонна, лоджія

Г турне, пальто, ательє, колібрі

Д салямі, какаду, ескадрилья, меню

30. Написання префіксів.

Завдання 1:

Префікс при- мають усі слова в якому рядку?

А пр...сісти, пр...морожений, пр...красний
Б пр...єднати, пр...лягти, пр...морський
В пр...вітати, пр...рва, пр...сісти
Г пр...звище, пр...йти, пр...звисько

Завдання 2:

Префікс с- на місці пропуску мають усі слова в якому рядку?

А ...питати, ...шити, ...фотографувати
Б ...чесати, ...гуртувати, ...бігати
В ...пекти, ...трусити, ...кривдити
Г ...танцювати, ...чистити, ...т

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Загальна

1. Борзенко О. І. Українська література (профільний рівень): підруч. для 11 класу закл. загал. серед. освіти. Харків: Ранок, 2019. 256 с.
2. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення: Навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2020.
3. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. Київ: Каравела, 2018.
4. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови: Підручник. Київ: Вища школа, 2013.
5. Плющ М. Я., Грипас Н. Я. Українська мова. Довідник. Київ: Освіта, 2012. 228 с.
6. Українська мова. Зовнішнє оцінювання: навчальний посібник з підготовки до зовнішнього оцінювання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: УЦОЯО, 2017. 52 с.
7. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О.Потебні; Інститут української мови. Київ, 2017.
8. Українська література: Комплексна підготовка до ЗНО 2017: навч. посіб. / С. Витвицька. Київ: Підручники і посібники, 2019. 464 с.
9. Українська мова: Енциклопедія. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2018.
10. Українська мова: Комплексне видання для підготовки до ЗНО+ДПА 2018: навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2018. 430 с.
11. Шевчук С. В., Лобода Т. М. Практикум з української мови: Модульний курс: Навч. посіб. Київ: Алерта, 2019.
12. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Українська мова. Комплексна підготовка до тестування: Навчальний посібник. Київ: Арій, 2018.
13. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови. Київ: Освіта, 2018. 208 с.

Підручники

1. Глазова О. П., Кузнецов Ю. В. Рідна мова: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Педагогічна преса, 2015. 288 с.
2. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: підруч. для 5 кл. Київ: Грамота, 2015. 240 с.
3. Бондаренко Н. В., Ярмолюк А. В. Українська мова: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Освіта, 2005. 272 с.
4. Глазова О. П., Кузнецов Ю. В. Рідна мова: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Педагогічна преса, 2016. 288 с.
5. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова: підруч. для 6 кл. Київ: Грамота, 2016. 296 с.

6. Пентилюк М. І., Гайдаєнко І. В., Ляшкевич А. І., Омельчук С. А. Рідна мова: Підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Освіта, 2016. 272 с.
7. Бондаренко Н. В., Ярмолук А. В. Українська мова: Підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Освіта, 2019. 240 с.
8. Передрій Г. Р., Скуратівський Л. В., Шелехова Г. Т., Остаф Я. І. Рідна мова: Підруч. для 7 кл. Київ: Освіта, 2019. 272 с.
9. Юшук І. П. Рідна мова: Підруч. для 7 кл. Київ: Арт-Освіта, 2014. 288 с.
10. Олійник О. Б. Українська мова: Підручник для 7 кл. середньої школи. Київ: Вікторія, 2019. 364 с.
11. Біляєв О. М., Пентилюк М. І., Симоненкова Л. М., Симоненкова Т. П. Українська мова: Підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: ВД «Афон», 2014. 128 с.
12. Юшук І. П. Рідна мова: Підруч. для 8 кл. Київ: Арт-Освіта, 2019. 256 с.
13. Олійник О. Б. Українська мова: Підручн. для 8 кл. серед. шк. Київ: Вікторія, 2019. 288 с.
14. Біляєв О. М., Пентилюк М. І., Симоненкова Л. М., Симоненкова Т. П. Українська мова: Підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: ВД «Афон», 2014. 128 с.
15. Шелехова Г. Т., Остаф Я. І., Скуратівський Л. В. Рідна мова: Підручник для 9 кл. Київ: Освіта, 2012. 256 с.
16. Олійник О. Б. Українська мова: Підручн. для 9 кл. середньої школи. Київ: Вікторія, 2013. 384 с.
17. Олійник О. Б. Українська мова: Підручн. для 10–11 кл. середньої школи. Київ: Вікторія, 2014. 448 с.
18. Біляєв О. М., Симоненкова Л. М., Скуратівський Л. В., Шелехова Г. Т. Українська мова: Підруч. для 10–11 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Освіта, 2014. 384 с.
19. Семенюк Г. Ф., Ткачук М. П., Ковальчук О. Г. Українська література: підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Освіта, 2016. 512 с.
20. Степанишин Б. І. Українська література: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Арт-освіта, 2019. 336 с.
21. Хропко П. П. Українська література: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Школяр, 2015. 528 с.

Словники

1. Ганич Д.І., Олійник С.І. Словник лінгвістичних термінів. Київ, 2019.
2. Головащук І.С. Словник-довідник з правопису та слововживання. Київ, 2020.
3. Головащук І.С. Українське літературне слововживання: Словник-довідник. Київ, 2020.
4. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ: Видавництво «Українська книга», 2014.
5. Орфографічний словник української мови / Уклад. Головащук І.С. Київ, 2020.
6. Орфоепічний словник української мови. Київ, 2022.
7. Словник іншомовних слів. / За ред. О.Мельничука. Київ, 2019.
8. Словник скорочень української мови. Київ, 2020.

9. Словник труднощів української мови / За ред. Єрмоленко С.Я. Київ, 2019.
10. Словник української мови: У 11 т. Київ, 2018-2019.
11. Словник-довідник труднощів української мови. Київ, 2020.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2015.
13. Український орфографічний словник: Близько 165 тис. слів / За ред. В.М. Русанівського. Київ: Довіра, 2016.

МАТЕМАТИКА

Мета вступного випробування з математики – оцінити ступінь підготовленості вступників з метою конкурсного відбору.

Завдання вступного випробування з математики полягає у тому, щоб оцінити знання та вміння учасників:

- ~ будувати математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ та досліджувати ці моделі засобами математики;
- ~ виконувати математичні розрахунки (виконувати дії з числами, поданими в різних формах, дії з відсотками, складати та розв'язувати задачі на наближені обчислення, пропорції тощо);
- ~ виконувати перетворення числових та буквених виразів (розуміти змістове значення кожного елемента виразу, спрощувати та обчислювати вирази, знаходити допустимі значення змінних, знаходити числові значення виразів при заданих значеннях змінних);
- ~ будувати й аналізувати графіки функціональних залежностей, рівнянь та нерівностей, досліджувати їхні властивості;
- ~ використовувати властивості похідної та інтеграла до розв'язування задач;
- ~ досліджувати та розв'язувати рівняння, нерівності та їхні системи, текстові задачі;
- ~ знаходити на рисунках геометричні фігури та встановлювати їхні властивості;
- ~ знаходити кількісні характеристики геометричних фігур (довжини, величини кутів, площі, об'єми);
- ~ розв'язувати найпростіші комбінаторні задачі та обчислювати ймовірності випадкових подій;
- ~ аналізувати інформацію, що подана в графічній, табличній, текстовій та інших формах.

Назва розділу, теми	Учень повинен знати	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
1. АЛГЕБРА І ПОЧАТКИ АНАЛІЗУ		
Розділ: ЧИСЛА І ВИРАЗИ		

<p>Дійсні числа (натуральні, цілі, раціональні та ірраціональні), порівняння чисел та дії з ними. Числові множини та співвідношення між ними</p>	<ul style="list-style-type: none"> - властивості дій з дійсними числами; - правила порівняння дійсних чисел; - ознаки подільності чисел на 2, 3, 5, 9, 10; - правила знаходження найбільшого спільного дільника та найменшого спільного кратного чисел; - правила округлення цілих чисел і десяткових дробів; - означення кореня n-го степеня та арифметичного кореня n-го степеня; - властивості коренів; - означення степеня з натуральним, цілим та раціональним показниками, їхні властивості; - числові проміжки; - модуль дійсного числа та його властивості 	<ul style="list-style-type: none"> - розрізняти види чисел та числових проміжків; - порівнювати дійсні числа; - виконувати дії з дійсними числами; - використовувати ознаки подільності; - знаходити найбільший спільний дільник та найменше спільне кратне кількох чисел; - знаходити неповну частку та остачу від ділення одного натурального числа на інше; - перетворювати звичайний дріб у десятковий та нескінченний періодичний десятковий дріб - у звичайний; - округлювати цілі числа і десяткові дроби; - використовувати властивості модуля до розв'язання задач
<p>Відношення та пропорції. Відсотки. Основні задачі на відсотки. Текстові задачі</p>	<ul style="list-style-type: none"> - відношення, пропорції; - основну властивість пропорції; - означення відсотка; - правила виконання відсоткових розрахунків 	<ul style="list-style-type: none"> - знаходити відношення чисел у вигляді відсотка, відсоток від числа, число за значенням його відсотка; - розв'язувати задачі на відсоткові розрахунки та пропорції; - розв'язувати текстові задачі арифметичним способом
<p>Раціональні, ірраціональні, степеневі, показникові, логарифмічні, тригонометричні вирази та їхні перетворення</p>	<ul style="list-style-type: none"> - означення області допустимих значень змінних виразу зі змінними; - означення тотожно рівних виразів, тотожного перетворення виразу, тотожності; - означення одночлена та многочлена; - правила додавання, віднімання і множення одночленів та многочленів; - формули скороченого множення; - розклад многочлена на множники; - означення алгебраїчного дроби; - правила виконання дій з алгебраїчними дробами; - означення та властивості логарифма, 	<ul style="list-style-type: none"> - виконувати тотожні перетворення раціональних, ірраціональних, степеневих, показникових, логарифмічних, тригонометричних виразів та знаходити їхнє числове значення при заданих значеннях змінних;

	десятьового та натурального логарифмів; - основну логарифмічну тотожність; - означення синуса, косинуса, тангенса, - котангенса числового аргументу; - основну тригонометричну тотожність та наслідки з неї; - формули зведення; - формули додавання та наслідки з них	
- Розділ: РІВНЯННЯ, НЕРІВНОСТІ ТА ЇХНІ СИСТЕМИ		

<p>інійні, квадратні, раціональні, ірраціональні, показникові, логарифмічні, тригонометричні рівняння, нерівності та їхні системи. Застосування рівнянь, нерівностей та їхніх систем до розв'язування текстових задач</p>	<ul style="list-style-type: none"> - рівняння з однією змінною, означення кореня (розв'язку) рівняння з однією змінною; - нерівність з однією змінною, означення розв'язку нерівності з однією змінною; - означення розв'язку системи рівнянь, основні методи розв'язування систем; - рівносильні рівняння, нерівності та їхні системи; - методи розв'язування раціональних, ірраціональних, показникових, логарифмічних, тригонометричних рівнянь і нерівностей 	<ul style="list-style-type: none"> - розв'язувати рівняння і нерівності першого та другого степенів, а також рівняння і нерівності, що зводяться до них; - розв'язувати системи рівнянь і нерівностей першого та другого степенів, а також ті, що зводяться до них; - розв'язувати рівняння і нерівності, що містять степеневі, показникові, логарифмічні та тригонометричні вирази; - розв'язувати ірраціональні рівняння і нерівності, а також їхні системи; - застосовувати загальні методи та прийоми (розкладання на множники, заміна змінної, застосування властивостей функцій) у процесі розв'язування рівнянь, нерівностей та їхніх систем; - користуватися графічним методом розв'язування і дослідження рівнянь, нерівностей та систем; - застосовувати рівняння, нерівності та системи до розв'язування текстових задач; - розв'язувати рівняння і нерівності, що містять змінну під знаком модуля; розв'язувати рівняння, нерівності та системи з параметрами
---	---	---

Розділ: ФУНКЦІЇ

<p>Функціональна залежність. Лінійні, квадратичні, степеневі, показникові, логарифмічні та тригонометричні функції, їхні основні властивості</p>	<ul style="list-style-type: none"> - означення арифметичної та геометричної прогресій; формули n-го члена арифметичної та геометричної прогресій; - формули суми n перших членів арифметичної та геометричної прогресій; - формулу суми нескінченної геометричної прогресії зі знаменником < 1 - означення функції, області визначення, області значень функції, графік функції; - способи задання функцій, основні властивості та графіки функцій, указаних у назві теми; - означення функції, оберненої до заданої 	<ul style="list-style-type: none"> - розв'язувати задачі на арифметичну та геометричну прогресії знаходити область визначення, область значень функції; - знаходити область визначення, область значень функції; - досліджувати на парність (непарність), періодичність функцію; будувати графіки елементарних функцій; - встановлювати властивості числових функцій, заданих формулою або графіком; - використовувати перетворення графіків функцій
<p>Похідна функції, її геометричний та фізичний зміст. Похідні елементарних функцій. Правила диференціювання</p>	<ul style="list-style-type: none"> - означення похідної функції в точці; - фізичний та геометричний зміст похідної; - рівняння дотичної до графіка функції в точці; - таблицю похідних елементарних функцій; - правила знаходження похідної суми, добутку, частки двох функцій; - правила знаходження похідної складеної функції 	<ul style="list-style-type: none"> - знаходити похідні елементарних функцій; - знаходити числове значення похідної функції в точці для заданого значення аргументу; - знаходити похідну суми, добутку і частки двох функцій; - знаходити похідну складеної функції; - знаходити кутовий коефіцієнт і кут нахилу дотичної до графіка функції в точці; - розв'язувати задачі з використанням геометричного та фізичного змісту похідної
<p>Дослідження функції за допомогою похідної. Побудова графіків функцій</p>	<ul style="list-style-type: none"> - достатню умову зростання (спадання) функції на проміжку; - екстремуми функції; - означення найбільшого і найменшого значень функції 	<ul style="list-style-type: none"> - знаходити проміжки монотонності функції; - знаходити екстремуми функції за допомогою похідної, -найбільше та найменше значення функції; - досліджувати функції за допомогою похідної та будувати їх графіки;

		- розв'язувати прикладні задачі на знаходження найбільших і найменших значень
Первісна та визначений інтеграл. Застосування визначеного інтеграла до обчислення площ плоских фігур	- означення первісної функції, визначеного інтеграла, криволінійної трапеції; - таблицю первісних функцій; - правила знаходження первісних; - формулу Ньютона – Лейбніца	- знаходити первісну, використовуючи її основні властивості; - застосовувати формулу Ньютона-Лейбніца для обчислення визначеного інтеграла; - обчислювати площу плоских фігур за допомогою інтеграла; - розв'язувати нескладні задачі, що зводяться до знаходження інтеграла
Розділ: ЙМОВІРНІСТЬ ВИПАДКОВОЇ ПОДІЇ, ВИБІРКОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ (СЕРЕДНЄ ЗНАЧЕННЯ), АНАЛІЗ ДІАГРАМ ТА ГРАФІКІВ		
Перестановки, комбінації, розміщення (без повторень). Комбінаторні правила суми та добутку. Ймовірність випадкової події. Вибіркові характеристики	- означення перестановки, комбінації, розміщень (без повторень); - комбінаторні правила суми та добутку; класичне означення ймовірності події, найпростіші випадки підрахунку ймовірностей подій; - означення вибірових характеристик рядів даних (розмаху вибірки, моди, медіани, середнього значення); - графічну, табличну, текстову та інші форми подання статистичної інформації	- розв'язувати нескладні задачі комбінаторного характеру; - обчислювати ймовірності випадкових подій; - обчислювати та аналізувати вибіркові характеристики рядів даних (розмах вибірки, моди, медіану, середнє значення)
2. ГЕОМЕТРІЯ		
Розділ: ПЛАНІМЕТРІЯ		
Найпростіші геометричні фігури на площині та їхні властивості	- поняття точки та прямої, променя, відрізка, ламаної, кута; - аксіоми планіметрії; - суміжні та вертикальні кути, бісектрису кута; - властивості суміжних та вертикальних кутів;	- застосовувати означення, ознаки та властивості найпростіших геометричних фігур до розв'язування планіметричних задач та задач практичного змісту

	<ul style="list-style-type: none"> - властивість бісектриси кута; - паралельні та перпендикулярні прямі; - перпендикуляр і похилу, серединний перпендикуляр, відстань від точки до прямої; - ознаки паралельності прямих; - теорему Фалеса, узагальнену теорему Фалеса 	
Коло та круг	<ul style="list-style-type: none"> - коло, круг та їхні елементи; - центральні, вписані кути та їхні властивості; - властивості двох хорд, що перетинаються; - дотичну до кола та її властивості 	застосовувати набуті знання до розв'язування планіметричних задач та задач практичного змісту
Трикутники	<ul style="list-style-type: none"> - види трикутників та їхні основні властивості; - ознаки рівності трикутників; - медіану, бісектрису, висоту трикутника та їхні властивості; - теорему про суму кутів трикутника; - нерівність трикутника; - середню лінію трикутника та її властивості; - коло, описане навколо трикутника, і коло, вписане в трикутник; - теорему Піфагора, пропорційні відрізки 	<ul style="list-style-type: none"> - класифікувати трикутники за сторонами та кутами; - розв'язувати трикутники; - застосовувати означення та властивості різних видів трикутників до розв'язування планіметричних задач та задач практичного змісту; - знаходити радіуси кола, описаного навколо трикутника, і кола; вписаного в трикутник
Многокутники	<ul style="list-style-type: none"> - многокутник та його елементи, опуклий многокутник; - периметр многокутника; - суму кутів опуклого многокутника; - правильний многокутник та його властивості; - вписані в коло та описані навколо кола многокутники 	- застосовувати означення та властивості многокутників до розв'язування планіметричних задач і задач практичного змісту

Геометричні величини та їх вимірювання	<ul style="list-style-type: none"> - довжину відрізка, кола та його дуги; - величину кута, вимірювання кутів; - формули для обчислення площі трикутника, паралелограма, ромба, квадрата, трапеції, правильного многокутника, круга, кругового сектора, сегмента 	<ul style="list-style-type: none"> - знаходити довжини відрізків, градусні та радіанні міри кутів, площі геометричних фігур; - обчислювати довжину кола та його дуг, площу круга, кругового сектора та сегмента; - використовувати формули площ геометричних фігур до розв'язування планіметричних задач і задач практичного змісту
Координати та вектори на площині	<ul style="list-style-type: none"> - прямокутну систему координат на площині, координати точки; - формулу для обчислення відстані між двома точками та формулу для обчислення координат середини відрізка; - рівняння прямої та кола; - поняття вектора, довжину вектора, колінеарні вектори, рівні вектори, координати вектора; - додавання, віднімання векторів, множення вектора на число; - розклад вектора за двома неколінеарними векторами; скалярний добуток векторів та його властивості; - формулу для знаходження кута між векторами, що задані координатами; - умови колінеарності та перпендикулярності векторів, що задані координатами 	<ul style="list-style-type: none"> - знаходити координати середини відрізка та відстань між двома точками; - складати рівняння прямої та рівняння кола; - виконувати дії з векторами; - знаходити скалярний добуток векторів; - застосовувати координати й вектори до розв'язування планіметричних задач і задач практичного змісту
Геометричні перетворення	<ul style="list-style-type: none"> основні види та зміст геометричних перетворень на площині (рух, симетрію відносно точки та відносно прямої, поворот, паралельне перенесення, перетворення подібності, гомотетію); - ознаки подібності трикутників; - відношення площ подібних 	<ul style="list-style-type: none"> - використовувати властивості основних видів геометричних перетворень, ознаки подібності трикутників до розв'язування планіметричних задач і задач практичного змісту

фігур		
Розділ: СТЕРЕОМЕТРІЯ		
Прямі та площини у просторі	<ul style="list-style-type: none"> - аксіоми та теореми стереометрії; - взаємне розміщення прямих у просторі, прямої та площини у просторі, площин у просторі; - ознаки паралельності прямих, прямої та площини, площин; - паралельне проектування; ознаки перпендикулярності прямої та площини, двох площин; - проекцію похилої на площину, ортогональну проекцію; - пряму та обернену теореми про три перпендикуляри; - відстань від точки до площини, від точки до прямої, від прямої до паралельної їй площини, між паралельними прямими, між паралельними площинами, між мимобіжними прямими; - ознаку мимобіжності прямих; - кут між прямими, прямою та площиною, площинами 	<ul style="list-style-type: none"> - застосовувати означення, ознаки та властивості паралельних і перпендикулярних прямих і площин до розв'язування стереометричних задач та задач практичного змісту; - знаходити зазначені відстані та величини кутів у просторі
Многогранники, тіла й поверхні	<ul style="list-style-type: none"> - двогранний кут, лінійний кут двогранного кута; - многогранники та їхні елементи, основні види многогранників: призму, паралелепіпед, піраміду, зрізану піраміду; - тіла й поверхні обертання та їхні елементи, основні види тіл і поверхонь обертання: циліндр, конус, зрізаний конус, кулю, сферу; - перерізи многогранників та тіл обертання площиною; - комбінації геометричних тіл; - формули для обчислення 	<ul style="list-style-type: none"> - розв'язувати задачі на обчислення площ поверхонь та об'ємів геометричних тіл; встановлювати за розгорткою поверхні вид геометричного тіла; - застосовувати означення та властивості основних видів многогранників, тіл і поверхонь обертання до розв'язування стереометричних задач і задач практичного змісту

	площ поверхонь, об'ємів многогранників і тіл обертання	
Координати та вектори у просторі	<ul style="list-style-type: none"> - прямокутну систему координат у просторі, координати точки; - формулу для обчислення відстані між двома точками та формулу для обчислення координат середини відрізка; - поняття вектора, довжину вектора, колінеарні вектори, рівні вектори, координати вектора; - додавання, віднімання векторів, множення вектора на число; скалярний добуток векторів та його властивості; - формулу для знаходження кута між векторами, що задані координатами; - умови колінеарності та перпендикулярності векторів, що задані координатами 	<ul style="list-style-type: none"> - знаходити координати середини відрізка та відстань між двома точками; - виконувати дії з векторами; - знаходити скалярний добуток векторів; - застосовувати координати та вектори до розв'язування стереометричних задач і задач практичного змісту

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ПРОГРАМИ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА СПІВБЕСІДУ МАТЕМАТИКА

1. ПРАВИЛА ПОРІВНЯННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ЧИСЕЛ

Порівняння натуральних чисел. Порівняння десяткових дробів. Порівняння звичайних дробів

2. ВІДНОШЕННЯ ТА ПРОПОРЦІЇ

Відношення. Пропорція. Використання основної властивості пропорції при розв'язуванні рівнянь. Прямо пропорційна залежність

3. ПЕРЕТВОРЕННЯ ДЕСЯТКОВОГО ДРОБУ У ЗВИЧАЙНИЙ ТА ЗВИЧАЙНОГО У ДЕСЯТКОВИЙ. ФОРМУЛИ СКОРОЧЕНОГО МНОЖЕННЯ

Перетворення десяткового дробу у звичайний. Перетворення звичайного дробу у десятковий. Десяткове наближення звичайного дробу. Формули скороченого множення

4. КВАДРАТНІ КОРЕНІ. АРИФМЕТИЧНИЙ КВАДРАТНИЙ КОРІНЬ

Означення квадратного кореня. Означення арифметичного квадратного кореня. Властивості арифметичного квадратного кореня. Дії з арифметичними квадратичними коренями

5. ВІДСОТКИ

Означення відсотка. Знаходження відсотка від числа. Знаходження числа за значенням його відсотка. Відсоткове відношення двох чисел. Формула складних відсотків

6. ОЗНАЧЕННЯ СИНУСА, КОСИНУСА, ТАНГЕНСА І КОТАНГЕНСА ЧИСЛОВОГО АРГУМЕНТУ

Градусна та радіанна міра кута. Одиничне коло. Кут довільної величини. Тригонометричні функції кута і числового аргументу. Тригонометричні функції деяких кутів

7. СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ ТРИГОНОМЕТРИЧНИМИ ФУНКЦІЯМИ ОДНОГО Й ТОГО САМОГО АРГУМЕНТУ

Тотожності, що пов'язують тригонометричні функції одного й того самого аргументу. Використання співвідношень між тригонометричними функціями одного й того самого аргументу для обчислень та для тотожних перетворень виразів

8. ЛІНІЙНІ РІВНЯННЯ. РІВНЯННЯ, ЩО ЗВОДЯТЬСЯ ДО ЛІНІЙНИХ. РІВНЯННЯ З ДВОМА ЗМІННИМИ. СИСТЕМИ РІВНЯНЬ З ДВОМА ЗМІННИМИ

Лінійне рівняння. Рівняння, що зводяться до лінійних. Рівняння з двома змінними. Розв'язок рівняння з двома змінними. Рівносильні рівняння з двома змінними. Системи рівнянь з двома змінними

9. МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ СИСТЕМ ЛІНІЙНИХ РІВНЯНЬ

Лінійне рівняння з двома змінними. Графік лінійного рівняння з двома змінними. Графічний спосіб розв'язування систем. Розв'язування систем двох лінійних рівнянь з двома змінними способом підстановки та способом додавання

10. КВАДРАТНІ РІВНЯННЯ

Означення квадратного рівняння. Неповне квадратне рівняння. Формули коренів квадратного рівняння

11. НЕРІВНОСТІ

Означення нерівності з однією змінною. Розв'язування лінійних нерівностей. Рівносильні нерівності. Властивості нерівностей з однією змінною

12. СИСТЕМИ НЕРІВНОСТЕЙ З ОДНІЄЮ ЗМІННОЮ ТА ЇХ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ

Система нерівностей з однією змінною. Розв'язування систем лінійних нерівностей

13. КВАДРАТНА НЕРІВНІСТЬ

Означення квадратної нерівності. Розв'язування квадратної нерівності

14. ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНОГО МЕТОДА РОЗВ'ЯЗУВАННЯ І ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯНЬ, НЕРІВНОСТЕЙ ТА СИСТЕМ

Використання графічного метода розв'язування і дослідження рівнянь. Використання графічного метода розв'язування і дослідження нерівностей. Використання графічного метода розв'язування і дослідження системи рівнянь

15. ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО ФУНКЦІЮ

Означення функції. Область визначення функції. Область значень функції. Табличний спосіб задання функції. Графічний спосіб задання функції. Проміжки зростання та спадання функції. Точки максимуму і точки мінімуму функції.

16. ОБЕРНЕНА ФУНКЦІЯ. ПАРНІСТЬ І НЕПАРНІСТЬ ФУНКЦІЇ. ЛІНІЙНА ФУНКЦІЯ

Обернена функція. Парність і непарність функції. Означення та графік лінійної функції. Пряма пропорційність. Властивості лінійної функції

17. ФУНКЦІЇ $y = k/x$; $y = x^2$; $y = \sqrt{x}$, ЇХ ГРАФІКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ

Функція $y = k/x$, її графік. Функція $y = x^2$, її графік та властивості.

18. АРИФМЕТИЧНА ПРОГРЕСІЯ

Означення арифметичної прогресії. Формула n-го члена арифметичної прогресії. Властивості арифметичної прогресії. Сума n перших членів арифметичної прогресії.

19. ГЕОМЕТРИЧНА ПРОГРЕСІЯ

Означення геометричної прогресії. Формула n-го члена геометричної прогресії. Властивості геометричної прогресії. Сума n перших членів геометричної прогресії

20. ПОХІДНА ФУНКЦІЇ

Означення похідної функції в точці. Таблиця похідних елементарних функцій. Правила знаходження похідної суми, добутку, частки двох функцій. Знаходження числового значення похідної функції в точці для заданого значення аргументу

21. ЙМОВІРНІСТЬ ВИПАДКОВОЇ ПОДІЇ

Випадковий дослід і випадкова подія. Вірогідна подія та неможлива подія. Класичне означення ймовірності випадкової події. Підрахунок ймовірностей за допомогою формул комбінаторики

22. ПАРАЛЕЛЬНІ ПРЯМІ. ОЗНАКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ ПАРАЛЕЛЬНИХ

ПРЯМИХ

Паралельні прямі. Кути, утворені при перетині двох прямих січною. Ознаки паралельності прямих. Властивості паралельних прямих

23. КОЛО. КРУГ

Коло, його елементи. Круг, його елементи. Центральні та вписані кути. Властивість двох хорд, що перетинаються. Дотична до кола та її властивості. Взаємне розміщення двох кіл. Довжина кола. Довжина дуги кола

24. ТРИКУТНИКИ

Трикутник і його основні елементи. Види трикутників. Ознаки рівності трикутників. Сума кутів трикутника. Середня лінія трикутника та її властивості

25. МЕДІАНА, БІСЕКТРИСА, ВИСОТА ТРИКУТНИКА ТА ЇХ ВЛАСТИВОСТІ

Медіана трикутника. Бісектриси трикутника. Висоти трикутника. Властивість медіани рівнобедреного трикутника

26. КВАДРАТ І ПАРАЛЕЛОГРАМ, ЇХ ВЛАСТИВОСТІ. ОЗНАКИ КВАДРАТА ТА ПАРАЛЕЛОГРАМА

Означення квадрата та його властивості. Ознаки квадрата. Означення паралелограма та його властивості. Ознаки паралелограма

27. ТРАПЕЦІЯ, ЇЇ ВЛАСТИВОСТІ ТА ВИДИ. СЕРЕДНЯ ЛІНІЯ ТРАПЕЦІЇ

Означення трапеції, її властивість. Види трапеції. Середня лінія трапеції, її властивості

28. ПРЯМОКУТНА СИСТЕМА КООРДИНАТ У ПРОСТОРИ

Прямокутна система координат у просторі. Координати точки. Відстань від точки до координатних площин

29. ФОРМУЛА ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ ВІДСТАНИ МІЖ ДВОМА ТОЧКАМИ ТА КООРДИНАТ СЕРЕДИНИ ВІДРІЗКА.

Формула для обчислення відстані між двома точками та координат середини відрізка.

30. ВЕКТОРИ У ПРОСТОРИ. ДІЇ НАД ВЕКТОРАМИ.

Поняття вектора у просторі, довжина вектора, колінеарні вектори, рівні вектори. Додавання і віднімання векторів. Множення вектора на число

Список рекомендованої літератури:

1. Капіносов А. Математика. ЗНО 2021. Тренажер для підготовки до ЗНО та ДПА. Профільний рівень. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 128 с.
2. Істер О. Математика. Комплексне видання: профільний рівень. ЗНО 2021. Кам'янець-Подільський: Абетка. 582 с.
3. ЗНО 2021. Математика: рівень стандарту. Тренажер. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 112 с.
4. Математика ЗНО. Тестові завдання з алгебри (Частина I.). Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2020. 304 с.
5. Математика ЗНО. Тестові завдання з алгебри і початків аналізу. (Частина II.) Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2020. 464 с.
6. Математика ЗНО. Тестові завдання з геометрії (Частина III.). Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2020. 368 с.
7. Математика ЗНО. Тестові завдання з стереометрії (Частина IV.). Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2020. 224 с.
8. Каплун О. Навчально-практичний довідник з математики. ЗНО 2021. Харків: Торсінг, 2020. 336 с.
9. Захарійченко Ю. 2000 тестів математика до ЗНО 2021. Рівень стандарту та профільний. Київ: Літера ЛТД, 2020. 432 с.
10. Роганін О. Математика ЗНО 2021. Збірник тестових завдань. Харків: Весна, 2020. 168 с.
11. Бевз В.Г., Буковська О.І. Математика ЗНО. Комплексне видання для підготовки до ЗНО та ДПА. Київ: Освіта, 2020. 176 с.
12. Алгебра 7-11 класи. Довідник у таблицях. Харків: УЛА, 2020. 32 с.
13. Геометрія 7-11 класи. Довідник у таблицях / Роганін О.М. Х.: УЛА, 2020. 32 с.

ІНОЗЕМНА МОВА (АНГЛІЙСЬКА)

ВСТУП

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ УСНОЇ СПІВБЕСІДИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Співбесіда – форма вступного випробування, яка передбачає очне або дистанційне оцінювання підготовленості (оцінювання знань, умінь та навичок) вступника з одного, двох або трьох предметів (складових), за результатами якої за кожний предмет (складову) виставляються оцінки за шкалою 100-200 (з кроком від одного до десяти балів) або ухвалюється рішення про негативну оцінку вступника («незадовільно»).

Об'єктами оцінки є мовленнєва компетентність, а також **лексичні та граматичні компетентності**.

Програма співбесіди з іноземної мови включає завдання для здійснення контролю якості сформованості іншомовної комунікативної компетенції, що уніфікуються за видами і формами виконання та враховують особливості іноземної мови.

Метою співбесіди з іноземної мови є виявлення відповідності очікуваному рівневі мовленнєвої компетенції вступників та відбір претендентів, здатних у перспективі відповідати міжнародним стандартам фахової підготовки, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці, які можуть активно використовувати сучасні освітні технології, а також налагоджувати контакти для співпраці зі спеціалістами інших країн.

Оцінювання спрямоване на перевірку відповідного рівня знань абітурієнтів основним вимогам Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, а також досягнень, які вимагаються від випускників середніх шкіл згідно зі змістом програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України (1-11 класи) та програми НМТ з англійської мови.

Програма співбесіди з іноземної мови укладена відповідно до законодавства України, Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в Дніпровському державному університеті внутрішніх справ у 2025 році, «Правила прийому на навчання для здобуття вищої освіти в Дніпровському державному університеті внутрішніх справ у 2025 році». Створена з урахуванням Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (рівень B1-B2).

Співбесіда проводиться індивідуально з кожним кандидатом. Під час індивідуальної співбесіди не допускається використання довідкових матеріалів (словників, граматик) та технічних засобів (мобільних телефонів, планшетів).

Вступник до бакалаврату має мати як мінімум ступінь володіння мовою «B – Незалежний користувач» за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Тобто абітурієнт повинен:

- вміти ефективно використовувати іноземну мову в навчальних та інших цілях; володіти навиками письма, читання, сприйняття на слух та усного мовлення; розуміти механізми функціонування мови на фонетичному, лексичному та

граматичному рівнях;

- мати вміння і навички, необхідні і достатні для пошуку, оцінки і опрацювання іншомовної фахової інформації, а також для професійного усного і письмового спілкування у перебігу міжнародних контактів.

2. СФЕРИ СПІЛКУВАННЯ І ТЕМАТИКА ТЕКСТІВ

ОСОБИСТІСНА СФЕРА

Повсякденне життя і його проблеми.

Сім'я. Родинні стосунки.

Характер людини.

Помешкання.

Режим дня.

Здоровий спосіб життя.

Дружба, любов.

Стосунки з однолітками, у колективі.

Світ захоплень.

Дозвілля, відпочинок.

Особистісні пріоритети.

Плани на майбутнє, вибір професії.

ПУБЛІЧНА СФЕРА

Погода. Природа. Навколишнє середовище.

Життя в країні, мову якої вивчають.

Подорожі, екскурсії.

Культура й мистецтво в Україні та в країні, мову якої вивчають.

Спорт в Україні та в країні, мову якої вивчають.

Література в Україні та в країні, мову якої вивчають.

Засоби масової інформації.

Молодь і сучасний світ.

Людина і довкілля.

Одяг.

Покупки.

Харчування.

Науково-технічний прогрес, видатні діячі науки.

Україна у світовій спільноті.

Свята, пам'ятні дати, події в Україні та в країні, мову якої вивчають.

Традиції та звичаї в Україні та в країні, мову якої вивчають.

Видатні діячі історії та культури України та країни, мову якої вивчають.

Визначні об'єкти історичної та культурної спадщини України та країни, мову якої вивчають.

Музеї, виставки.

Живопис, музика.
 Кіно, телебачення, театр.
 Обов'язки та права людини.
 Міжнародні організації, міжнародний рух.

ОСВІТНЯ СФЕРА

Освіта, навчання, виховання.
 Студентське життя.
 Система освіти в Україні та в країні, мову якої вивчають.
 Робота і професія.
 Іноземні мови в житті людини.

3. ГРАМАТИЧНИЙ ІНВЕНТАР

Іменник

Граматичні категорії (однина та множина, присвійний відмінок).
 Іменникові словосполучення.
 Лексичні класи іменників (власні та загальні назви: конкретні, абстрактні іменники, речовини, збірні поняття).

Артикль

Означений і неозначений.
 Нульовий артикль.

Прикметник

Розряди прикметників.
 Ступені порівняння прикметників.

Числівник

Кількісні, порядкові та дробові числівники.

Займенник

Розряди займенників.

Дієслово

Правильні та неправильні дієслова.
 Спосіб дієслова.
 Часо-видові форми.
 Модальні дієслова.
 Дієслівні форми (інфінітив, герундій, дієприкметник).
 Конструкції з дієслівними формами (складний додаток, складний підмет, складний присудок).

Прислівник

Розряди прислівників.
Ступені порівняння прислівників.

Прийменник

Типи прийменників.

Сполучники

Види сполучників.

Речення

Прості речення.
Складні речення.
Безособові речення.
Умовні речення (0, I, II, III типів).

Пряма й непряма мова

Словотвір

4. ТИПОВІ ЗАВДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ УСНОЇ СПІВБЕСІДИ

1. Завдання для здійснення контролю сформованості іншомовної комунікативної компетенції стосовно персональної інформації.

Speaking continuously about matters of personal information and interest:

What do you like or dislike about studying at school?

Tell me of your experience in learning foreign language?

2. Завдання на визначення рівня сформованості у вступників навичок та вмінь, необхідних для вирішення комунікативних завдань, що пов'язані із повсякденним життям.

Discussion of the given problem:

Big cities are the best places for young people to live in.

Do you agree or disagree with this statement?

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Andreichuk N. I., Babeliuk O. A. Contrastive lexicology of English and Ukrainian languages: theory and practice: textbook. Kherson: Publishing House "Helvetika". 2019. 236 c.
2. Clare Antonia, Wilson J. Speakout 2nd Pre-Intermediate Student's Book+DVD. Pearson Education Limited. 2023. 176 p.
3. Clare Antonia, Wilson J., Williams D. Speakout 2nd Pre-Intermediate Workbook with Key. Pearson Education Limited. 2024. 94 p.
4. Grammar Practice for intermediate Students. Pearson Education Limited. 2016. 224 p.
5. Eastwood John. Oxford Practice Grammar. Oxford University Press. 2019. 56 p.
6. Dooley Jenny, Virginia Evans. Grammarway 3. Newbury: Express Publishing. 2021. 269 c.
7. Dooley Jenny, Virginia Evans. Grammarway 4. Newbury: Express Publishing. 2022. 276 c.
8. English Grammar in Use Book with Answers and Interactive eBook: A Self-study Reference and Practice Book for Intermediate Learners of English 5th Edition. 2023.
9. McCarthy M., O'Dell F. English Vocabulary in Use Upper-intermediate. 4th edition. Cambridge: Cambridge University Press. 2022. 308 c.
10. Murphy R. English Grammar in Use. A Self-study Reference and Practice Book for Intermediate Students. With Answers. 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press. 2020.
11. Speakout Upper Intermediate Student's Book. +Active Book. +Digital Resources. Longman (Pearson Education). 2021. 176 p.

БІОЛОГІЯ

Вступ до біології

Біологія – наука про живу природу. Зв'язки біології з іншими науками. Різні організації живої матерії. Основні ознаки живого. Основні методи біологічних досліджень.

Рослини

Ботаніка – наука про рослини. Загальна характеристика царства Рослини. Різноманітність рослинного світу та його поширення на земній кулі. Поняття про флору та рослинність. Поняття про життєві форми рослин.

Вегетативні та генеративні органи рослин

Корінь, особливості його будови та функцій. Види коренів. Типи кореневих систем. Основні видозміни кореня. Особливості внутрішньої будови кореня. Характеристика зон кореня, особливості їх будови та функцій. Ґрунт та його значення для життя рослин. Поглинання води та мінеральних речовин з ґрунту. Добрива. Дихання коренів. Ріст кореня та чинники, що впливають на цей процес.

Пагін, особливості його будови та функції. Бруньки вегетативні та генеративні. Особливості їх будови та розміщення на стеблі. Розвиток пагона з бруньки. Ріст пагона у довжину. Галуження пагона та його типи. Формування крони. Стебло – вісь пагона. Функції стебла. Пересування по стеблу неорганічних та органічних сполук. Внутрішня будова стебла дерев'янистої рослини. Ріст стебла, утворення річних кілець. Видозміни стебла.

Листок – бічна частина пагона. Зовнішня будова листка. Жилкування листків. Типи листкорозміщення. Внутрішня будова листка. Функції листка. Випаровування води листками (транспірація). Дихання листків. Видозміни листка. Тривалість життя листків, листопадні та вічнозелені рослини.

Квітка, насіння, плід. Квітка – орган насінного розмноження рослин. Будова квітки. Квітки одно- та двостатеві, одно- та дводомні рослини. Суцвіття, їх різноманітність та біологічне значення. Запилення та його способи. Штучне запилення та його значення.

Запліднення у рослин. Особливості цього процесу у квіткових рослин. Утворення насіння та плодів.

Особливості будови насіння одно- та двосім'ядольних рослин. Хімічний склад насіння. Різноманітність плодів: плоди соковиті та сухі, прості та збірні, супліддя тощо.

Способи поширення плодів та насіння. Проростання насіння та його умови.

Біологічне значення квітки, насіння та плодів, їх роль у житті людини.

Вегетативне розмноження рослин. Біологічні основи вегетативного розмноження. Значення вегетативного розмноження рослин у природі та господарстві людини. Щеплення рослин та його біологічне значення.

Рослина – цілісний інтегрований організм. Взаємозв'язок органів рослини. Основні процеси життєдіяльності рослинного організму та їх регуляція.

Основні групи рослин. Водорості. Загальні риси, різноманітність та особливості поширення водоростей. Відділ *Зелені водорості*. Особливості будови, процесів життєдіяльності та поширення (на прикладі хламідомонади та улотриксу).

Відділ *Мохоподібні*. Загальна характеристика та особливості поширення. Різноманітність. Особливості будови та процесів життєдіяльності мохів на прикладі зозулиного льону. Утворення торфу. Роль мохоподібних у природі та житті людини.

Відділ *Плауноподібні*. Загальна характеристика та особливості поширення. Особливості будови та процесів життєдіяльності на прикладі плауна булавоподібного. Роль плауноподібних у природі та житті людини.

Відділ *Хвоцєподібні*. Загальна характеристика та особливості поширення. Особливості будови та процесів життєдіяльності на прикладі хвоща польового. Роль хвоцєподібних у природі та житті людини. Відділ *Папоротєподібні*. Загальна характеристика та особливості поширення. Особливості будови та процесів життєдіяльності на прикладі щитника чоловічого. Роль папоротєподібних у природі та житті людини.

Відділ *Голонасінні*. Загальна характеристика, різноманітність та особливості поширення. Клас Хвойні, загальна характеристика. Особливості будови та процесів життєдіяльності хвойних на прикладі сосни звичайної. Різноманітність хвойних рослин, їхня роль у природі та житті людини.

Відділ *Покритонасінні*, або *Квіткові* рослини. Загальна характеристика. Різноманітність покритонасінних та особливості їх поширення. Панування покритонасінних рослин у сучасній флорі.

Клас *Дводольні*. Загальна характеристика. Родини Капустяні (Хрестоцвіті), Трояндові, Бобові, Пасльонові, Айстрові (Складноцвітні).

Клас *Однодольні*. Загальна характеристика. Родини Лілійні, Цибулеві, Злакові. Характерні ознаки, різноманітність, особливості поширення, їх біологічні особливості та господарське значення. Типові дикорослі та культурні представники.

Гриби. Загальна характеристика царства Гриби. Різноманітність грибів. Шапкові гриби, особливості їх будови та процесів життєдіяльності. Умови існування грибів у лісі. Гриби їстівні та отруйні. Цвілеві гриби. Дріжджі, особливості їх будови та процесів життєдіяльності (живлення, дихання, розмноження). Гриби – паразити рослин (сажки, ріжки, борошнисто-росяні гриби, трутовики). Роль грибів у природі та житті людини.

Лишайники. Загальна характеристика. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови та процесів життєдіяльності лишайників. Роль лишайників у природі та житті людини.

Бактерії. Загальна характеристика царства. Різноманітність прокаріот (бактерії, ціанобактерії), особливості їх поширення. Особливості будови та процесів життєдіяльності (живлення, дихання, розмноження, спороутворення). Роль бактерій у природі та житті людини.

Тварини

Зоологія – наука про тварин. Загальна характеристика царства Тварини.

Положення тварин у систему органічного світу. Різноманітність тварин, особливості їх поширення на планеті.

Підцарство *Одноклітинні тварини*, або *Найпростіші*. Загальна характеристика. Особливості будови одноклітинних та процесів їхньої життєдіяльності (живлення, дихання, виділення, осморегуляція, рух, подразливість, розмноження, інцистування). Прісноводні одноклітинні: амеба протей, евглена зелена, інфузорія-туфелька). Роль одноклітинних у природі та житті людини.

Підцарство *Багатоклітинні тварини*. Характерні риси багатоклітинних тварин, їх відмінність від одноклітинних.

Тип Кишководорожнинні. Загальна характеристика типу. Особливості будови та процесів життєдіяльності кишководорожнинних (на прикладі гідри). Різноманітність кишководорожнинних (медузи та поліпи). Роль кишководорожнинних у природі та житті людини.

Тип Плоскі черви. Загальна характеристика типу. Особливості будови. Різноманітність плоских черв'яків: класи Війчасті черви (планарія молочно-біла), Сисуни (печінковий сисун). Стьожкові черви (бичачий цип'як), особливості поширення, будови та процесів життєдіяльності. Цикли розвитку. Пристосованість плоских черв'яків до паразитичного способу життя. Боротьба та профілактика захворювань, що викликаються паразитичними плоскими червами.

Тип Круглі черви. Загальна характеристика типу. Різноманітність круглих червів та середовища їхнього існування. Вільноживучі круглі черви, їх роль у процесах ґрунтоутворення. Круглі черви – паразити рослин (фітонемати), тварин та людини (аскарида, гострик, трихінела). Боротьба та профілактика захворювань, що викликаються паразитичними круглими червами. Роль круглих червів у природі та в житті людини.

Тип Кільчасті черви. Загальна характеристика типу на розкладі дощового черв'яка.

Різноманітність кільчастих червів та середовища їхнього існування.

Тип Членистоногі. Загальна характеристика типу: сегментація тіла, поділ на відділи, симетрія, членисті кінцівки, поділ м'язів на групи, змішана порожнина тіла, травна, видільна. Кровоносна, нервова, ендокринна, статева системи, органи чуття. Процеси життєдіяльності: рух, живлення, виділення, дихання, розмноження та розвиток. Різноманітність членистоногих, середовища їхнього існування та спосіб життя.

Ракоподібні. Загальна характеристика, особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності. Середовища існування. Різноманітність ракоподібних. Їхня роль у природі та в житті людини.

Комахи. Загальна характеристика. Середовища існування. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності. Типи ротових апаратів. Особливості поведінки комах. Типи розвитку. Різноманітність комах. Роль у природі та в житті людини. Охорона комах.

Павукоподібні. Загальна характеристика, особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності. Середовища існування.

Різноманітність павукоподібних (ряди Павуки, Кліщі). Їхня роль у природі та житті людини. Поняття про переносників захворювання.

Тип Молюски. Загальна характеристика типу: симетрія тіла, поділ на відділи, мантия та мантийна порожнина, черепашка, поділ м'язів на групи, вторинна порожнина тіла, травна, видільна, кровоносна, нервова, статева системи, органи чуття. Різноманітність молюсків, середовища їхнього існування та спосіб життя. Класи Черевоногі, Двостулкові, Головоногі. Роль молюсків у природі та в житті людини.

Тип Хордові. Загальна характеристика. Середовища існування. Різноманітність хордових.

Підтип Безчерепні. Загальна характеристика. *Клас Головохордові.* Особливості зовнішньої та внутрішньої будови (покриви, м'язова система, порожнина тіла, травна, видільна, кровоносна, дихальна, нервова системи, органи чуття); процесів життєдіяльності (рух, травлення, виділення, дихання, кровообіг, розмноження) на прикладі ланцетника.

Підтип Хребетні, або Черепні. Загальна характеристика.

Клас Хрящові риби. Особливості зовнішньої будови. Різноманітність хрящових риб (акули і скати). Роль хрящових риб у природі та житті людини.

Клас Кісткові риби. Особливості зовнішньої будови. Особливості поведінки риб. Нерест, турбота про нащадків. Різноманітність кісткових риб. Роль у природі та житті людини. Охорона риб.

Клас Земноводні. Загальна характеристика. Особливості зовнішньої будови у зв'язку з виходом на сушу (кінцівки, покриви, м'язова система, скелет, порожнина тіла, травна, видільна, кровоносна, дихальна, нервова, статева системи, органи чуття), процесів життєдіяльності (рух, травлення, виділення, дихання, кровообіг, розмноження, регенерація). Різноманітність земноводних. Ряди Безхвості, Безногі та Хвостаті. Особливості організації. Представники. Роль у природі та житті людини. Охорона земноводних.

Клас Плазуни. Особливості зовнішньої будови (кінцівки, покриви, м'язова система, скелет, порожнина тіла, травна, видільна, кровоносна, дихальна, нервова, статева системи, органи чуття), процесів життєдіяльності (рух, травлення, виділення, дихання, кровообіг, розмноження, розвиток, регенерація). Сезонні явища в житті плазунів. Пристосованість плазунів до життя на суші. Різноманітність плазунів: лускаті, черепахи, крокодили. Особливості організації. Представники. Роль у природі та в житті людини. Охорона плазунів.

Клас Птахи. Особливості зовнішньої будови (кінцівки, покриви, м'язова система, скелет, порожнина тіла, травна, видільна, кровоносна, дихальна, нервова, статева системи, органи чуття); процесів життєдіяльності (рух, травлення, виділення, дихання в польоті та стані спокою, кровообіг). Сезонні явища в житті птахів. Осілі, кочові та перелітні птахи. Розмноження і розвиток птахів. Будова яйця птахів. Птахи виводкові та нагніздні. Різноманітність птахів. Охорона птахів.

Клас Ссавці. Загальна характеристика. Особливості будови (парні кінцівки, покриви та їх похідні, м'язова система, скелет, поділ порожнини тіла на грудну

та черевну, травна, видільна, кровоносна, дихальна, нервова, статева системи, органи чуття) та процесів життєдіяльності (рух, травлення, виділення, дихання, кровообіг). Особливості розмноження та розвитку ссавців. Турбота про нащадків. Різноманітність ссавців. Охорона ссавців.

Біологія людини

Анатомія, фізіологія, антропологія, генетика та екологія людини. Гігієна – наука про здоров'я та його збереження. Поняття про здоров'я і хворобу людини.

Організм людини як цілісна біологічна система. Органи, фізіологічні та функціональні системи органів. Гомеостаз, шляхи його забезпечення. Загальні відомості про нервову, гуморальну та імунну регуляції діяльності організму людини. Поняття про подразливість та рефлекс.

Ендокринна система. Роль ендокринної системи в забезпеченні життєдіяльності організму. Загальні уявлення про залози зовнішньої, внутрішньої та змішаної секреції. Поняття про гормони, їх хімічну природу та функції. Залози внутрішньої секреції людини та їхні функції: гіпофіз, щитоподібна і підшлункова залози, наднирники, тимус (вилочкова залоза). Особливості гуморальної регуляції життєвих функцій організму людини. Можливі порушення секреторної діяльності залоз внутрішньої секреції, їх профілактика.

Нервова система. Основні уявлення про нервову систему, її значення в регуляції та узгодженні функцій організму людини, у взаємодії організму з середовищем. Будова та види нейронів. Нерви та нервові вузли. Рефлекторний принцип діяльності нервової системи. Безумовні та умовні рефлекси. Рефлекторна дуга.

Поділ нервової системи на центральну і периферійну. Будова та функції соматичного та вегетативного відділів нервової системи.

Будова та функції спинного мозку. Головний мозок, будова та функції його відділів (довгастого мозку, мозочку, середнього, проміжного і переднього мозку). Кора великих півкуль та її функції.

Можливі порушення структури та функцій нервової системи, їх профілактика.

Взаємозв'язок нервової та гуморальної регуляції в організмі людини. Поняття про стрес та чинники, які його спричинюють.

Опорно-рухова система. Опорно-рухова система людини, її функції та значення. Кісткова та хрящова тканини, зв'язки та сухожилки. Будова, склад, властивості кісток та їх ріст. Типи кісток організму людини. Хрящі. Рухомі, напіврухомі і нерухомі з'єднання кісток. Будова та типи суглобів. Скелет окремих відділів людини: голови, тулуба, верхніх і нижніх кінцівок та їх поясів. Особливості будови скелету людини у зв'язку з прямоходінням і працею.

М'язи як частина опорно-рухової системи. Особливості будови та функції поспругованих (скелетних) м'язів: їх з'єднання з кістками та шкірою. Роль нервової та гуморальної систем у регуляції діяльності м'язів. Механізми скорочення м'язових клітин. Робота м'язів. Втомиюваність та її фізіологічні причини. Основні групи м'язів: голови, шиї, тулуба (грудної клітки, черева,

спини), верхніх і нижніх кінцівок. Регулювання навантаження та відпочинку. Рухова активність і здоров'я. Гіподинамія та запобігання їй. Причини виникнення викривлення хребта і розвитку плоскостопості, заходи запобігання цим аномаліям. Значення праці, фізичного виховання, заняття спортом та активного відпочинку для правильного формування скелета і розвитку м'язів.

Кров та кровообіг. Склад, функції та значення крові. Плазма крові, її хімічний склад та властивості. Будова і функції еритроцитів, тромбоцитів та лейкоцитів. Групи крові та резус-фактор. Правила переливання крові. Зсідання крові.

Поняття про імунітет. Види імунітету: клітинний та гуморальний, вроджений та набутий. Механізми формування імунітету. Поняття про антигени та антитіла. Можливі причини пригнічення імунної системи. Проблема відторгнення чужорідних частин при пересадженні тканин і органів. Штучний імунітет (активний та пасивний). Поняття про вакцини та сироватки та їхню роль у профілактиці та лікуванні захворювань. СНІД.

Будова та робота серця людини. Автоматія серця. Нервово-гуморальна регуляція серцевого циклу.

Будова та функції кровоносних судин (артерій, вен, капілярів), великого і малого кіл кровообігу. Рух крові по судинах, кров'яний тиск у них. Пульс. Нейрогуморальна регуляція кровообігу.

Лімфатична система, лімфообіг. Склад, утворення та функції лімфи. Особливості будови лімфатичних вузлів та їх роль. Взаємозв'язок між кров'ю, тканинною рідиною та лімфою.

Система органів дихання. Будова і функції верхніх (носова порожнина, носоглотка, ротоглотка) і нижніх (гортань, трахея, бронхи) дихальних шляхів. Будова і функції легень, їх розташування в організмі людини. Альвеоли.

Процеси вдиху і видиху та їхня регуляція. Газообмін у легенях. Основні показники активності дихання. Обмін газів у тканинах. Нервова і гуморальна регуляція дихання. Профілактика захворювань органів дихання.

Система органів травлення та обмін речовин в організмі людини. Значення процесів травлення та всмоктування поживних речовин у шлунково-кишковому тракті для життєдіяльності організму людини. Основні відомості про харчові продукти рослинного і тваринного походження, способи їх зберігання. Методи дослідження процесів травлення.

Будова ротової порожнини та травлення в ній. Будова та функції зубів. Роль язика в перемішуванні їжі та сприйнятті її смаку. Склад слини та її роль у травленні. Ковтання їжі, механізм його здійснення. Будова та функції стравоходу.

Будова шлунка, травлення у ньому і нервово-гуморальна регуляція його діяльності.

Склад шлункового соку, його роль у процесі травлення.

Будова тонкого кишечника, травлення та всмоктування поживних речовин у ньому.

Склад кишкового соку, секрети підшлункової залози і печінки, роль жовчного міхура.

Будова товстого кишечника, травлення та всмоктування речовин у ньому. Формування калових мас та виведення їх із організму. Роль мутуалістичних мікроорганізмів кишечника (кишкова паличка тощо) у забезпеченні травлення та синтезі біологічно активних речовин (вітаміни К та В₁₂ тощо). Гігієна травлення.

Вітаміни та їхня роль у обміні речовин. Поняття про авітамінози, гіпо- та гіпервітамінози. Вміст та способи зберігання вітамінів в основних харчових продуктах. Норми харчування в залежності від вмісту необхідних організму речовин та витрат енергії.

Система органів виділення. Необхідність виділення з організму продуктів обміну. Будова та функції органів сечовидільної системи: нирок, сечоводів, сечового міхура, сечовидільного каналу. Утворення сечі, регуляція сечоутворення і сечовиділення.

Профілактика захворювань сечовидільної системи.

Шкіра. Будова та функції шкіри. Похідні шкіри людини – волосся та нігті. Роль шкіри в теплорегуляції організму людини. Гігієна шкіри. Профілактика захворювань шкіри.

Розмноження та індивідуальний розвиток людини. Будова та функції чоловічої і жіночої статевих систем. Запліднення, розвиток зародка та плоду (вагітність). Народження дитини, годування материнським молоком. Ріст та розвиток дитини (грудний (немовля), ясельний, дошкільний та шкільний). Особливості статевого дозрівання хлопчиків і дівчаток. Регуляція народжуваності. Можливі порушення перебігу вагітності, умови їх виникнення та профілактика. Захворювання, що передаються статевим шляхом. СНІД. Профілактика ВІЛ-інфікування.

Тривалість життя людини.

Сенсорні системи, або аналізатори. Подразники та їхня природа. Рецептори, органи чуття та їх значення. Будова органів чуття, сприймання ними відповідних подразнень, їх передача, аналіз.

Зорова сенсорна система. Будова і функції органів зору. Сприйняття світла, кольору.

Акомодація ока. Гігієна зору, запобігання його порушенням.

Слухова сенсорна система. Будова та функції органів слуху (зовнішнє, середнє та внутрішнє вухо). Сприйняття звуків. Гігієна слуху та запобігання його порушенням.

Сенсорні системи рівноваги, руху, дотику, температури. Нюхова та смакова сенсорні системи.

Біологічні основи поведінки людини. Вища нервова діяльність. Безумовні рефлекси та інстинкти. Умовні рефлекси, їх утворення, види та значення. Гальмування рефлексів та його значення для поведінки людини.

Відчуття. Сприйняття подразників як початковий етап психічних процесів. Увага та її роль у сприйнятті інформації.

Перша і друга сигнальні системи. Фізіологічні основи мови. Прояви дії вищої нервової системи та їх значення: свідомість, мислення, емоції, мотивації, пам'ять. Фізіологічні основи пам'яті та її види. Фізіологічні види емоцій.

Фізіологічні основи пам'яті та емоцій. Емоційні стреси та їх вплив на організм. Способи керування емоціями.

Основні типи вищої нервової системи. Психологічна індивідуальність людини. Нахили, інтереси, темперамент, характер. Здібності та обдарованість, їх виявлення та розвиток. Поняття про особистість. Біологічні та соціальні потреби людини, їхня мотивація та роль у регуляції поведінки. Біологічна природа особистості. Поняття про характер. Вплив соціальних чинників та спадковості на формування особистості.

Сон. Характеристика сну і його фізіологічна природа. Добовий ритм сон-неспанья та його біологічне значення. Сновидіння. Гіпноз. Порушення нормального сну та його наслідки.

Людина і середовище життя. Екологія людини та її значення для гармонізації відносин людства та довкілля. Вплив екологічних чинників на організм людини. Біологічні засади адаптацій людини до зміни інтенсивності дії екологічних чинників. Комплексна дія екологічних чинників на організм людини та їх взаємодія. Біологічні адаптивні ритми людини (зовнішні та внутрішні), їх роль у забезпеченні здатності організму до підтримування сталості внутрішнього середовища організму і пристосування до змін довкілля. Засоби підвищення адаптаційних можливостей організму людини.

Діяльність людини як особливий екологічний чинник та її вплив на навколишнє природне середовище. Сучасні екологічні проблеми, що постають перед людським суспільством. Шляхи розв'язання екологічних проблем та захисту навколишнього середовища від забруднення. Екологічний моніторинг.

Людина розумна як біологічний вид. людина розумна (*Homo sapiens*) – біологічний вид. Критерії та структура виду. Положення людини в системі органічного світу. Походження людини. Антропогенез та його рушійні сили. Основні етапи розвитку виду Людина розумна. Роль біологічних та соціальних чинників в історичному розвитку людини.

Загальна біологія

Хімічний склад живих організмів. Властивості води та її функції в організмі. Неорганічні речовини як компоненти живих істот. Органічні сполуки клітини та їхня загальна характеристика. Поняття про біополімери. Особливості будови, властивості та функції вуглеводів. Ліпіди: структура, властивості та функції. Поняття про пептиди і поліпептиди. Властивості та функції білків у організмі. Поняття про ферменти.

Особливості будови, властивості та функції нуклеїнових кислот (ДНК та різних типів РНК). Самоподвоєння ДНК.

Клітина – структурно-функціональна одиниця живих організмів. Будова та життєдіяльність клітин. Цитологія – наука про клітини. Історія вивчення клітини. Клітинна теорія та її значення для розвитку біології. Методи цитологічних досліджень. Загальні уявлення про будову клітин прокариот та еукаріот. Поняття про біологічні мембрани – їх структуру, властивості та основні функції. Плазматична мембрана та її роль. Поверхневий апарат клітини. Будова та функції глікокаліксу, клітинної стінки рослин.

Цитоплазма та її компоненти. Поняття про матрикс цитоплазми, органели та клітинні включення. Клітинний центр. Ендоплазматична сітка, комплекс Гольджі, лізосоми, вакуолі, особливості їхньої будови та функцій. Мітохондрії. Пластиди та їх типи. Поняття про автономію мітохондрій та хлоропластів у клітині. Органели руху.

Ядро, особливості його будови та функцій. Особливості будови та хімічного складу хромосом. Провідна роль ядра в процесах спадковості.

Взаємозв'язки між органелами в клітині.

Загальні уявлення про клітинний цикл. Інтерфаза. Мітоз та його фази. Біологічне значення мітозу. Мейоз та його фази. Біологічне значення мейозу.

Порівняльна характеристика клітин прокариот та еукаріот. Особливості організації клітин прокариот.

Обмін речовин та перетворення енергії в організмі. Загальні уявлення про обмін речовин та перетворення енергії в організмі. АТФ, її структура та функції в організмі. Етапи перетворення енергії в організмі. Анаеробний етап перетворення енергії. Гліколіз та його значення. Бродіння. Кисневий (аеробний) етап перетворення енергії. Аеробне перетворення вуглеводів.

Основні уявлення про пластичний обмін. Біосинтез білків та його етапи. Генетичний код і його властивості. Поняття про реакції матричного синтезу. Взаємозв'язок перетворень білків, ліпідів та вуглеводів. Роль ферментів у забезпеченні процесів обміну речовин. Виведення з організмів продуктів обміну речовин.

Загальні уявлення про фотосинтез. Основні реакції світлової та темної фаз фотосинтезу в хлоропластах. Значення фотосинтезу для існування біосфери. Поняття про хемосинтез та його значення.

Віруси. Місце вірусів у системі органічного світу. Особливості будови та процесів життєдіяльності вірусів. Механізми проникнення вірусів в організм та клітини хазяїна, їхнє розмноження та шляхи поширення в природі. Вплив вірусів на організм хазяїна. Захисні реакції організму на вірусні інфекції. Роль вірусів у природі та житті людини. ВІЛ. **Організм як біологічна система.** Одноклітинні, колоніальні та багатоклітинні організми. Поняття про тканину, орган та систему органів. Основні типи тканин судинних рослин (твірні, покривні, механічні, провідні та основна) та багатоклітинних тварин (сполучні, м'язова, нервова, епітеліальна). Особливості їх будови та функцій. Фізіологічні та функціональні системи органів та їхнє значення для забезпечення нормальної

життєдіяльності організмів.

Регуляція життєвих функцій. Поняття про нервову та гуморальну регуляцію у тварин та їх взаємозв'язок. Регуляція життєвих функцій організмів рослин.

Спадковість і мінливість організмів. Генетика – наука про закономірності спадкової мінливості. Основні генетичні поняття: ген, алель, рецесивність, домінантність, мінливість, спадковість, геном, генотип, фенотип. Методи генетичних досліджень. Закономірності спадковості, встановлені Г. Менделем: закон одноманітності гібридів першого покоління (закон

домінування), закон розщеплення ознак, закон незалежного комбінування станів ознак. Статистичний характер законів спадковості Г. Менделя та їхні цитологічні основи. Закон чистоти гамет.

Відхилення при розщепленні від типових кількісних співвідношень, встановлених Г. Менделем, та їх причини. Проміжний характер успадкування, неповне домінування тощо. Явище зчепленого успадкування. Кросинговер, його причини та біологічне значення. Генетичні карти хромосом. Хромосомна теорія спадковості.

Генетика статі. Аутосоми та статеві хромосоми. Визначення статі у різних груп організмів та його генетичні основи. Співвідношення статей у популяції та його регуляція. Успадкування, зчеплене зі статтю.

Генотип як цілісна система. Молекулярна структура гена. Співвідношення ген-ознака. Взаємодія генів та її типи. Множинна дія генів. Позаядерна спадковість та її біологічне значення.

Роль взаємодії генотипу та умов середовища у формуванні фенотипу. Модифікаційна (неспадкова) мінливість та її властивості. Статистичні закономірності модифікаційної мінливості. Норма реакції.

Спадкова мінливість та її види. Комбінаційна мінливість. Типи мутацій та причини їхнього виникнення. Поняття про мутагенні чинники. Спонтанні (самочинні) мутації. Загальні властивості мутацій. Значення мутацій у природі та житті людини. Закон гомологічних рядів спадкової мінливості організмів.

Генетика популяцій. Генетична структур популяцій. Поняття про генофонд популяції. Накопичення мутацій. Резерв спадкової мінливості. Закон Харді-Вайнберга. Дрейф генів, його причини та наслідки.

Основи селекції та біотехнології. Завдання сучасної селекції. Основні методи селекції. Поняття про сорт, породу та штам. Штучний добір та його форми. Системи схрещувань організмів та їх генетичні наслідки. Явище гетерозису, його причини та біологічне значення. Віддалена гібридизація.

Центри різноманітності та походження культурних рослин. Особливості селекції рослин, тварин та мікроорганізмів. Значення поліплоїдії в селекції рослин.

Біотехнологія. Генетична та клітинна інженерія: основні напрямки досліджень та сучасні досягнення. Клонування організмів. Генетично модифіковані організми.

Розмноження та індивідуальний розвиток організмів. Нестатеве та вегетативне розмноження, їх біологічне значення. Статеве розмноження та його форми. Будова та процеси формування статевих клітин. Запліднення та його форми. Партеногенез та його біологічне значення.

Етапи індивідуального розвитку організмів. Особливості онтогенезу тварин. Зародковий (ембріональний) етап. Дробіння та утворення бластули. Утворення гастрюли. Процеси нейруляції. Диференціація клітин, тканин та органів під час зародкового розвитку (гістогенеза та органогенеза). Явище взаємодії частин зародка, що розвивається, та його біологічне значення.

Постембріональний розвиток, його етапи і типи у тварин. Явище регенерації та його біологічне значення.

Поняття про життєвий цикл. Прості та складні життєві цикли. Чергування гаметофіту та спорофіту у рослин та його біологічне значення.

Основи екології. Предмет екології та її завдання. Методи екологічних досліджень.

Зв'язки екології з іншими науками. Поняття про середовище існування.

Принцип єдності організму та середовища. Екологічні чинники та їх класифікація (абіотичні, біотичні, антропічні). Закономірності дії екологічних чинників на організми. Поняття про обмежуючі (лімітуючі) чинники. Комплексна дія екологічних чинників на організми та їхня взаємодія.

Життєві форми як наслідок адаптацій до певних умов середовища.

Адаптивні біологічні ритми організмів: добові, приливно-відпливні, сезонні, річні, багаторічні. Фотоперіодизм та його біологічне значення. Поняття про біологічний годинник.

Екологічна характеристика та структура виду. Поняття про екологічну нішу. Особливості структури популяцій (вікова, просторова, часова тощо). Популяційні хвилі та механізми регуляції густини та чисельності популяцій.

Біоценоз, біогеоценоз та екосистема, їхні структури та характеристики. Властивості біогеоценозів. Взаємозв'язки між популяціями в біогеоценозах. Перетворення енергії у біогеоценозах. Ланцюги живлення та їх типи. Поняття про харчову (трофічну) сітку. Правило екологічної піраміди. Види екологічних пірамід.

Вплив екологічних чинників на зміни в біогеоценозах. Зміни біогеоценозів з часом. Причини цих процесів. Поняття про сукцесію, типи сукцесій та їх причини. Саморегуляція біогеоценозів. Агроценози та особливості їхнього функціонування. Шляхи підвищення продуктивності агроценозів.

Людина і біосфера. Оболонки планети Земля. Біосфера та її межі. Жива речовина біосфери, її властивості та функції. Коло обіг речовин у біосфері як необхідна умова її існування. Саморегуляція біосфери. Роль живих організмів у перетворенні оболонок Землі (створенні осадових порід, ґрунтоутворенні, підтриманні сталості газового складу атмосфери тощо).

Вчення про ноосферу. Діяльність людини та стан біосфери. Сучасні екологічні проблеми, що постають перед людством: зростання населення планети, ерозія та забруднення ґрунтів, зростання великих міст, знищення лісів, нераціональне використання водних та енергетичних ресурсів, можливі зміни клімату, негативний вплив на біологічну різноманітність тощо. Застосування екологічних знань у практичній діяльності людини. Поняття про екологічне мислення.

Охорона і відтворення біологічної різноманітності організмів як необхідна умова підтримання сталості біосфери. Національна система збереження біологічної різноманітності в Україні. Природоохоронні території та їхня роль у збереженні та відтворенні біологічної різноманітності України. Природоохоронне законодавство України. Значення міжнародного співробітництва для збереження та покращення стану біосфери.

Еволюційне вчення. Поняття про еволюцію. Еволюційна гіпотеза Ж.-Б. Ламарка. Успіхи біології у першій половині XIX ст. як передумова подальшого

розвитку еволюційного вчення. Ч. Дарвін та основні положення його еволюційної гіпотези.

Порівняльно-анатомічні, палеонтологічні та ембріологічні дослідження історичного розвитку організмів. Біогенетичний закон Геккеля-Мюллера та сучасні уявлення про нього. Поняття про дивергенцію та конвергенцію, аналогічні та гомологічні органи, рудименти та атавізми.

Синтетична теорія еволюції, її основні положення. Популяція як одиниця еволюції. Елементарні чинники еволюції: хвилі життя, дрейф генів, ізоляція. Види природного добору та його творча роль. Поняття про мікроеволюцію, видоутворення та макроеволюцію. Вид і його критерії. Видоутворення. Поняття про біологічний прогрес та регрес. Шляхи досягнення біологічного прогресу: ароморфоз, ідіоадаптація та загальна дегенерація. Співвідношення між основними шляхами еволюції.

Історичний розвиток органічного світу. Принципи класифікації організмів. Поняття про наукові назви рослин і тварин. Поняття про штучні та природні (філогенетичні) системи організмів.

Проблема виникнення життя на Землі та пізнання його суті. Огляд основних гіпотез виникнення життя на Землі. Поділ геологічної історії Землі на ери, періоди та епохи. Особливості еволюції прокариот і еукариот.

Розвиток життя в кайнозойську еру. Основні еволюційні поділи ери.

Діяльність людини як особливий чинник еволюції. Проблема походження людини та сучасні погляди на неї.

Список рекомендованої літератури

При підготовці до вступних випробувань рекомендовані як шкільні підручники, так і науково-довідкові літературні джерела:

1. Біологічний словник. К. : УРЕ, 2014. – 551 с.
2. Біологія : підруч. для 9-го кл. серед, загальноосвіт. навч. закл. В.І. Соболев. – Кам'янець-Подільський : Абетка. 2017. – 288.
3. Біологія. Довідник для абітурієнтів та школярів з тестовими завданнями : Біда О. Літера. 2021. 672с.
4. Біологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів [З Шелест, В. Войціцький, В. Гайченко, О. Байрак]. Кондор. – 2007. – 760с.
5. Біологія: Довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів: Навчально-методичний посібник [О. Біда, С. Дерій, Л. Ілюха, М. Картель та ін]. – 2-ге видання. К. : Літера ЛТД, 2015. – 656 с.
6. Біологія: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / І. Ю. Костіков [та ін.]. К. : Видавничий дім «Освіта», 2014. – 256 с.
7. Григора І. М. Ботаніка / І. М. Григора, С. І. Шабарова, І. М. Алейніков. – К. : Фітосоціоцентр, 2014. – 196с.
8. Ковальчук Г. В. Зоологія з основами екології / Г. В. Ковальчук. Суми "Університетська книга". 2016. – 615 с.
9. Кучеренко М. Є. Загальна біологія: підручник для 11 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М. Є. Кучеренко, Ю. Г. Вервес, П. Г. Балан, В. М. Войціцький. К. : Генеза, 2014. – 276 с.
10. Неведомська Є. О. Ботаніка. Навчальний посібник рекомендовано МОН України. К. : ЦУЛ, 2013. – 218с.
11. Неведомська Є. О. Зоологія / Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко, І. Д. Омері. К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 290 с.
12. Остапченко Л. І., Балан П. Г., Серебряков В. В., Матяш Н. Ю., Горобчишин В. А. Біологія: 7 клас / підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Генеза, 2015.
13. Остапченко Л.І. Біологія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. І. Остапченко, П. Г. Балан, В. П. Поліщук. Київ : Генеза, 2017. – 256 с.
14. Соболев В. Біологія : Довідник + тести та 20 варіантів тестів у форматі ЗНО 2023. КОМПЛЕКТ : видавництво Абетка. – 416 с.
15. Соболев В. Повний курс біології. Довідник для підготовки до ЗНО та ДПА 2022 : видавництво Абетка. 2022. – 416 с.
16. Тагліна О.В. Біологія. 10 клас (рівень стандарту, академічний рівень). Підруч. для загальноосв. навч. закл. Х. : Вид-во «Ранок», 2017. – 256 с.
17. Шабатура М. Н. Біологія людини: підручник для 8 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / М. Н. Шабатура, Н. Ю. Матяш, В. О. Мотузний. К. : Генеза, 2004. – 176 с.

ГЕОГРАФІЯ

Загальна географія

Географія як наука, розвиток географічних знань. Об'єкт та предмет вивчення географії. Місце географічних дисциплін в системі наук. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники. Географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи. Сучасні географічні дослідження та їх значення.

Земля в космічному просторі. Земля серед космічних тіл у Всесвіті та Сонячній системі. Вплив космічних тіл на природні процеси на Землі. Розвиток уявлень про форму та розміри Землі. Види руху Землі та їх наслідки. Тропіки, полярні кола. Місцевий час, годинні пояси, київський час, літній час.

Способи зображення Землі. Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта». Картографічні проекції та спотворення. Елементи градусної сітки. Легенда карт. Види масштабу. Класифікація карт. Визначення напрямків, географічних координат об'єктів, абсолютної та відносної висоти місцевості, глибини морів і океанів. Вимірювання відстаней на різних за масштабом картах. Орієнтування та зйомка місцевості. Значення карт у житті людини.

Географічна оболонка та її складові.

Літосфера та рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття «літосфера», «літосферна плита». Внутрішні процеси в літосфері. Походження материків і океанів. Геологічне літочислення, геологічний вік. Типи земної кори та гірські породи і мінерали, що її складають. Корисні копалини. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню. Форми земної поверхні: рівнини, гори і нагір'я. Особливості рельєфу річкових долин, озерних улоговин. Рельєф дна Світового океану. Острови та півострови. Розчленованість берегової лінії. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Атмосфера і клімат. Поняття «атмосфера». Межі та будова атмосфери. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері і на земній поверхні. Теплові пояси. Тиск атмосфери і його вимірювання. Рух повітря. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони і антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси і атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Погода, добові та сезонні коливання її метеоелементів. Спостереження за погодою та її прогнозування. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Гідросфера, води Світового океану та суходолу. Поняття «гідросфера». Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Властивості води Світового океану та причини її неоднорідності. Водні маси. Рух води в Світовому океані. Морські течії. Підземні води. Характер залягання і властивості. Джерела. Річка та її частини. Річкові басейни. Живлення та режим річок. Озера, їх походження, властивості вод. Болота. Льодовики, багаторічна мерзлота. Штучні водойми. Використання Світового океану та вод суходолу у господарській діяльності людини.

Біосфера та ґрунт. Поняття про біосферу, її складові та межі. Походження та поширення життя на Землі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Ґрунт і його особливості. Вплив людини на біосферу.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку як найбільший природний комплекс. Загальні закономірності географічної оболонки: цілісність, кругообіг речовин та енергії, ритмічність, комплексність. Зональні та азонанальні природні комплекси. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Географія материків і океанів

Материки. Поняття «материк» і «частина світу». Характеристика материків: Євразія, Північна Америка, Південна Америка, Африка, Австралія, Антарктида (за типовим планом: фізико- географічне положення; історія відкриття і дослідження; природні умови, природні ресурси та їх використання і охорона; великі природні регіони; населення і політична карта).

Океани. Тихий, Атлантичний, Індійський, Північний Льодовий (фізико- географічне положення, дослідження, природні умови і ресурси, їх використання та охорона).

Географія

України Загальні відомості про Україну, географічне положення.

Формування території, сучасні розміри, адміністративно-територіальний поділ. Географічне положення, кордони. Місце України на політичній і економічній карті світу. Господарська оцінка економіко-географічного положення.

Природні умови і ресурси.

Рельєф, тектоніка, геологічна будова, мінерально-сировинні ресурси

Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Тектонічна будова і тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова. Чинники виникнення несприятливих геологічних та геоморфологічних процесів та шляхи запобігання їм. Мінерально- сировинні ресурси. Закономірності поширення, характеристика і господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин.

Кліматичні умови та ресурси.

Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас.

Розподіл температури повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Сезонні особливості клімату. Причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення. Кліматичні ресурси. Прогноз погоди. Синоптична карта.

Внутрішні води та водні ресурси.

Загальні гідрологічні особливості території України. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні річкові басейни. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Болота, їх типи і поширення. Неприятливі гідрологічні явища і заходи запобігання їм. Водний баланс і водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорона.

Ґрунти. Рослинність. Тваринний світ.

Ґрунтовий покрив. Умови ґрунтоутворення, властивості, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів України. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України. Охорона земельних ресурсів.

Різноманітність видового складу рослинності, закономірності поширення рослинності. Рослинні комплекси лісів, степів, луків. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Зелена книга України. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичний склад лісів, степів, луків, боліт, водойм, Українських Карпат і Кримських гір. Тваринні ресурси, заходи з їх охорони і відтворення. Червона книга України.

Природно-територіальні комплекси (ПТК) України і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Взаємодія чинників і компонентів ПТК. Ландшафти та їх класифікація. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природні комплекси рівнин – природні зони мішаних лісів, лісостепу, степу. Гірські природні комплекси – Українські Карпати, Кримські гори. Природні комплекси морів – Чорне та Азовське моря. Господарська характеристика природних комплексів, проблеми використання й охорони.

Населення і трудові ресурси.

Заселення території України. Кількість, розміщення, статева і вікова структура населення. Територіальні відмінності і чинники розміщення та густоти населення. Природні й економічні умови, які впливають на основні показники розміщення населення. Природний рух населення. Демографічна ситуація. Поняття «депопуляція». Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, її види та причини. Національний склад населення. Етнографічні групи. Регіональні відмінності духовної культури населення (мова, релігії, звичаї). Українська діаспора і причини її виникнення і географія. Система розселення населення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Трудові ресурси. Зайнятість населення у сфері матеріального виробництва та невиробничій сфері. Проблеми зайнятості і його географічні аспекти.

Господарство України.

Поняття «господарство» і формування національного господарського комплексу. Основні риси структури господарства. Міжгалузові комплекси. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації господарства.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості. **Паливна промисловість** та електроенергетика. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля, торфу. Проблеми і перспективи розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Центри нафтопереробного виробництва. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій, ліній електропередач. Екологічні проблеми розвитку паливної промисловості та електроенергетики. **Металургійна промисловість.** Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійної промисловості.

Машинобудівна та металообробна промисловість. Значення, місце і роль у господарстві. Структура галузі і принципи розміщення окремих виробництв: важкого, сільськогосподарського, транспортного, електротехнічного та ін. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку. **Хімічна промисловість.** Значення, місце і роль галузі. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих виробництв хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку. **Лісова промисловість.** Структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівля). Деревообробка. Целюлозно-паперове та лісохімічне виробництво. Географія виробництв лісової промисловості, проблеми і перспективи розвитку. Промисловість будівельних матеріалів. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Географія цементного виробництва. **Легка промисловість.** Художні промисли. Структура, принципи розміщення і географія. Харчова промисловість. Галузева структура, особливості спеціалізації, принципи розміщення і географія. Проблеми і перспективи розвитку.

Сільське господарство. Роль, місце і значення сільського господарства. Структура галузі та його основні ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Вирощування технічних культур, картоплі і овочів. Садівництво, ягідництво і виноградарство. Тваринництво. Агропромислові зони.

Соціальна сфера. Галузева структура, значення. Сфера послуг. Структура галузі. Рекреаційно-туристське господарство. Територіальна організація. Проблеми і перспективи розвитку галузі.

Транспорт і міжнародні економічні зв'язки. Роль і значення транспорту. Основні види транспорту, їх характеристики, особливості розміщення. Економічні зв'язки України з країнами світу.

Економічні райони. Географічний поділ праці й економічне районування. Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний,

Причорноморський, Подільський, Північно-Західний, Карпатський райони (коротка економіко-географічна характеристика).

Використання природних умов і ресурсів та їх охорона.

Геоecологічна ситуація. Основні забруднювачі навколишнього середовища. Вплив геоecологічної ситуації на населення. Класифікація природних ресурсів. Природоохоронні заходи. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд. Категорії природно-заповідного фонду. Природоохоронні комплекси. Національна екологічна мережа. Моніторинг навколишнього середовища.

Економічна і соціальна географія світу

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, які визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління і адміністративно-територіальний устрій країн. Політична карта Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії і Океанії. Міжнародні організації.

Географія світових природних ресурсів. Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Природні ресурси світу: мінеральні, водні, земельні, лісові, рекреаційні, Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозбереження.

Географія населення світу. Кількість населення світу і його динаміка. Природний рух населення та його відтворення. Демографічна політика. Статевий і віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Процеси урбанізації. Міське і сільське населення світу. Агломерація, мегалополіси. Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Світове господарство. Поняття «міжнародний географічний поділ праці», «світове господарство». Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу. Світове господарство в період науково-технічної революції (НТР), основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та його розміщення.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні райони розвитку і розміщення цих галузей. Машинобудування, його структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість, лісова і деревообробна, легка, харчова промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце в світовому господарстві. Розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного, повітряного і морського.

Зовнішні економічні зв'язки. Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Глобальні проблеми людства. Виникнення і суть глобальних проблем

людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, бідності, війни і миру, освоєння ресурсів, Світового океану та шляхи їх розв'язання. Прояв глобальних проблем в Україні. **Регіони та країни світу.**

Економіко- і соціально - географічна характеристика регіонів та окремих держав (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки).

Загальна характеристика країн Європи.

Країни Західної Європи. Німеччина. Великобританія. Франція. Італія. Країни Центральної та Східної Європи. Польща, Білорусь, Росія.

Загальна характеристика країн Азії. Японія. Індія. Китай. Туреччина.

Країни Америки. США, Канада.

Загальна характеристика країн Латинської Америки. Загальна характеристика країн Африки. Загальна характеристика країн Австралії та Океанії. Австралійський Союз.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ОСВОЄННЯ ГЕОГРАФІЇ

Абітурієнт повинен уміти виконувати наступні види діяльності:

пояснювати основні природні явища, події і процеси, що відбуваються в різних сферах географічної оболонки;

виявляти і формулювати багатоманітні взаємозв'язки між компонентами географічної оболонки і процесами, що відбуваються з ними; давати визначення географічним поняттям, процесам і явищам;

володіти основами системного підходу до явищ, що вивчаються і спостережувані, володіти комплексним баченням природних явищ і процесів;

володіти географічною науковою мовою і описувати географічні явища і процеси географічною науковою термінологією;

формулювати основні фізико-географічні закони і межі їх дії;

володіти різними способами представлення географічної інформації: описовим, картографічним, графічним, елементами математичного;

знаходити і використовувати всю раніше накопичену географічну інформацію: довідники (щорічники), словники, енциклопедії, учбову, науково-популярну і наукову літературу по фізичній географії, а знати місця зберігання і способи отримання основної фондової фізико-географічної інформації;

пізнавати в природній природі вивчені в теоретичних розділах курсу природні явища і процеси: ідентифікувати погоду, різні форми рельєфу, види вод суші, ландшафти будь-якого таксономічного рівня;

застосовувати знання фізико-географічних теорій для аналізу незнайомих фізико-географічних ситуацій;

складати елементарні прогнози розвитку тієї або іншої сфери або частини географічної оболонки на підставі теоретичних знань про типовий хід прогнозованого процесу і розвиток явища, і інформації про попередню поведінку реального прогнозованого об'єкту;

оцінювати геоекологічний стан місцевості будь-якого рангу у вербальних, відносних і абсолютних показниках покомпонентний і комплексно;

користуватися знаннями з історії фізичної географії, як сучасної комплексної науки; аргументувати наукову позицію при аналізі лже-, псевдо- і антинаукових

тверджень, а також популістських, не обґрунтованих з наукової точки зору екологічних вимог і рішень.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Скуратович О.Я., Круглик Л. І., Коваленко Р. Р. Загальна географія: Підруч. для 6 кл. – К.: Зодіак -ЕКО, 2005. – 319 с.
2. Пестушко В. Ю., Сасихов В. О., Уварова Г. Є. Географія материків і океанів: Підруч. для 7 кл. серед. шк. – К: Абрис. – 376 с.
3. Кобернік С.Г., Скуратович О.Я. Географія материків і океанів: Підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – К.: Навчальна книга, 2005. – 319 с.
4. Корнєєв В.П., Герасимчук В.М., Пічугін Б.В. Географія материків і океанів: Підруч. для 7 кл. – К.: Освіта, Шкільна освіта, 2003. – 256 с.
5. Масляк П.О., Шищенко П.Г. Географія України: підруч. для 8 – 9 кл. серед. шк. К.: Зодіак- ЕКО, 2004 – 432 с.
6. Чернов Б. В. Фізична географія України, підр для 8 кл, - К.: Освіта, 2002. – 254 с.
7. Гілецький Й.Р. Географія України (Фізична географія з основами загального землезнавства): Підручн. для 8 класу. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. –
8. Дітчук І. Л., Заставецька О. В., Ткач Д.В. Географія України: навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 168 с.
9. Шищенко П.Г., Муніч Н.В. Фізична географія України: Підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Зодіак – ЕКО, 2005. – 256 с.
10. Заставний Ф.Д. Економічна і соціальна географія України: Підруч. для 9 кл. – К.: Форум, 2003. – 239 с. П.О. Масляк Економічна і соціальна географія України: Підруч. Для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К: Педагогічна преса, 2005. – 288 с.
11. Сиротенко А.Й. Економічна і соціальна географія України: Підруч. для 9 кл. загальноосв. навч. закл. – К: Освіта, 2001. – 222 с.
12. Яценко Б.П. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Підруч. для 10 кл. – К: АртЕк. 2004. – с. 248 с.
13. Топузов О.М., Тименко Л.В. Економічна і соціальна географія світу: Підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – К: Зодіак-ЕКО, 2005. – 208 с.

УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма усної співбесіди з української літератури складена відповідно до Програми зовнішнього незалежного оцінювання з української літератури, що затверджена наказом Міністерства освіти і науки № 696 від 26 червня 2018 року.

Мета програми – допомогти абітурієнтові підготуватися до вступного випробування з української літератури з тем, які зазначені в програмі.

Вступне випробування з кожним вступником проводять індивідуально у формі усної співбесіди. Співбесіда відбувається у формі усних запитань і відповідей без попередньої письмової підготовки вступників.

У процесі підготовки відповіді заборонено використання підручників, посібників, довідкової літератури, підказування.

Інформацію про результат співбесіди оголошують вступники в день її проведення.

ПРОГРАМА З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Усна народна творчість

Загальна характеристика *календарно-обрядових, суспільно-побутових і родинно-побутових пісень*.

Пісні Марусі Чурай. «Віють вітри, віють буйні», «Засвіт встали козаченьки».

Історичні пісні. «Ой Морозе, Морозенку», «Чи не той то хміль».

Тематика, образи, зміст *народних дум і балад*. «Дума про Марусю Богуславку». Балада «Ой летіла стріла».

Давня література

Жанрова своєрідність «Повісті временних літ».

Історична основа «Слова о полку Ігоревім». Провідна ідея поеми та художні засоби її втілення. Система образів у «Слові о полку Ігоревім».

Г.С. Сковорода – видатний мислитель XVIII ст. «De libertate», «Всякому місту – звичай і права», «Бджола і Шершень».

Українська література XIX - початку XX ст.

Іван Котляревський. «Енеїда» – перший твір нової української літератури. Драматичний твір «Наталка Полтавка», його художні особливості.

Тарас Шевченко. «Катерина», «Кавказ», «Сон («У всякого своя доля..»), «І мертвим, і живим, і ненарожденним... », «Заповіт».

Пантелеймон Куліш. «Чорна рада» – перший історичний роман в українській літературі. Зображення козацького лицарства в ньому та осмислення

історичного минулого України.

Іван Нечуй-Левицький. Літературні традиції і новаторство письменника. «Кайдашева сім'я».

Панас Мирний. Роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» (1, 4 частини), його тематика, образи, засоби їх типізації; мова твору. Своєрідність композиції роману. Поняття про соціально-психологічний роман.

Іван Карпенко-Карий. «Мартин Боруля».

Іван Франко та становлення його як поета, роздуми про «секрети поетичні».

«Захар Беркут», «Чого являєшся мені у сні ?..», «Мойсей».

Українська література ХХ ст.

Михайло Коцюбинський. Ідейно-художній аналіз новели «Intermezzo». Проблема позитивного героя в новелах. М. Коцюбинський – майстер психологічної новели. «Тіні забутих предків».

Василь Стефаник - майстер соціально-психологічної новели. Тематика, образи, художня специфіка новел. Експресіонізм у творчості письменника. «Камінний хрест».

Ольга Кобилянська. Неоромантичні тенденції її творчості. «Valse mélancolique». Творчість *Лесі Українки* – визначне явище світової культури. Основні мотиви, образи, художня специфіка патріотичної лірики, «Contra spem spero!». Філософська ідея, система образів, поетична символіка, особливості композиції драми-феєрії «Лісова пісня». Поняття про її жанр.

Микола Вороний. «Блакитна Панка».

Олександр Олесь. «Чари ночі», «О слово рідне! Орле скутий!..»

Павло Тичина. Особливості стилю письменника на прикладі збірки «Сонячні кларнети». Вияв українського модернізму в ранній творчості митця. Естетичні засади поезії П. Тичини. «Пам'яті тридцяти», «Ви знаєте, як липа шелестить...

», «О панно Інно...».

Максим Рильський – неординарний майстер ліричної поезії. «У теплі дні збирання винограду...».

Володимир Сосюра – визначний поет-лірик. Провідні мотиви лірики. Особливості стилю письменника. «Любіть Україну!».

Валер'ян Підмогильний. Продовження інтелектуальної, філософсько- психологічної лінії в українській літературі початку ХХ ст. Тематичне розмаїття прози митця; тема міста й села. Роман «Місто».

Юрій Яновський. «Майстер корабля».

Остап Вишня. «Моя автобіографія»,

«Сом». *Микола Куліш.* «Мина Мазайло».

Богдан-Ігор Антонич. «Різдво».

Олександр Довженко. Сміливість постановки питань про долю українського народу, своєрідність художньої форми творів О. Довженка. Кіноповість як жанр української літератури. Роздуми про джерела духовного формування

людини та ознаки національно-органічного способу мислення в кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна».

Андрій Малишко. «Пісня про рушник».

Василь Симоненко. «Ти знаєш, що ти - людина?», «Задивляюсь у ... твої зіниці...», «Лебеді материнства».

Василь Голобородько. «Наша мова».

Олесь Гончар. «Модри Камень».

Григій Тютюнник. «Три зозулі з поклоном».

Василь Стус. Мужність і стійкість ліричного героя В. Стуса в нерівній боротьбі зі злом і неправдою. «Господи, гніву пречистого...».

Іван Драч - поет невинного пошуку нового змісту й форм вираження буття людей доби НТР, планетарних конфліктів, навислої над людством загрози воєнної катастрофи. «Балада про соняшник».

Дмитро Павличко. Любов до рідної мови, розуміння її значення як основи духовності народу, гнівний осуд перевертнів, що зраджують рідну мову. «Два кольори».

Ліна Костенко. Яскравий світ художнього слова Л. Костенко, громадянська наснаженість її поезій, висока художня культура, багата образність, глибина думки, афористичність вислову. «Страшні слова, коли вони мовчать...». Історична основа роману у віршах «Маруся Чурай».

Твори українських письменників-емігрантів

Іван Багряний. «Тигрлови».

Євген Маланюк. Вольовий характер ліричного героя творів Євгена Маланюка. Тема історичної долі України, протест проти безправності на Україні, проголошення потреби формування нової, національно свідомої особистості. Ідея української державності у поезії Є. Маланюка. «Уривок з поеми».

Сучасний літературний процес (кінець ХХ - початок ХХІ ст.)

Загальний огляд, основні тенденції. Літературні угруповання (Бу-Ба-Бу, «Нова дегенерація», «Пропала грамота», «ЛуГоСад»). Творчість Ю. Андруховича, О. Забужко, І. Римарука.

Утворення АУП (Асоціації українських письменників). Література елітарна і масова. Загальний огляд, основні тенденції. Постмодернізм як літературне явище.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Посібники

1. Авраменко О. М. Українська література. Мініконспекти для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Київ: Грамота, 2021. 176 с.
2. Авраменко О. М. Українська література. Хрестоматія для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Київ: Грамота, 2021. 416 с.
3. Авраменко О. М. Українська мова та література: Довідник. I ч. Київ: Грамота, 2021. 664 с.
4. Авраменко О. М., Пахаренко В. І. Українська література. Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). Київ: Грамота, 2018. 256 с.
5. Агеєва В. Апологія модерну : обрис ХХ віку : статті та есе. Київ : Грані-Т, 2011. 408 с.
6. Білецька О., Шумка М. Українська мова і література. Комплексна підготовка до ЗНО та ДПА. Тернопіль: Підручники і посібники, 2024. 560 с.
7. Давиденко У., Дудар Ю., Матвійчук Т. Українська література. К.: Ліра, 2021. 172 с.
8. Заболотний О. В., Заболотний В. В. ЗНО 2024 Українська мова і література. Повний курс підготовки. Київ: Літера ЛТД, 2023. 464 с.
9. Кириліна О. В., Земляна Г. І. Українська література. Контрольні тестові завдання. Київ: ТОВ «Абетка», 2020. 84 с.
10. Куриліна О. В. Українська мова та література. Довідник, тестові завдання. Повний повторювальний курс, підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання та державної підсумкової атестації. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2018. 624 с.
11. Радченко І. О., Орлова О. М. ЗНО 2024. Українська література. Комплексне видання. К.: Літера ЛТД, 2023. 272 с.
12. Тищенко З. Р., Гарюнова Ю. О., Літвінова Ю. М., Бутко С. Г. Українська література. Інтерактивний довідник-практикум. Підготовка до ЗНО. Харків: Ранок, 2021. 120 с.